

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ POSTA PULLARINDAKİ KENTSEL VE MİMARİ İMGELERİN DEVLET İDEOLOJİSİ BAĞLAMINDA GÖSTERGEBİLİMSEL ÇÖZÜMLENMESİ

THE SEMANTIC ANALYSIS OF URBAN AND ARCHITECTURAL IMAGES IN THE CONTEXT OF STATE IDEOLOGY ON EARLY REPUBLICAN POSTAGE STAMPS

Makale Bilgisi | Article Info

Başvuru: 24 Haziran 2021
Hakem Değerlendirmesi: 15 Kasım 2023
Kabul: 05 Mayıs 2023

Received: June 24, 2021
Peer Review: November 15, 2021
Accepted: May 05, 2023

DOI : 10.22520/tubaked.956900

Selin KARABRAHİMOĞLU*

ÖZET

Bu çalışma Erken Cumhuriyet Dönemi posta pullarında yer alan kente, kent mekânına ve mimariye ilişkin figürleri, dönemin ideolojik arka planı ve modernizm algısı üzerinden irdelemeyi, figürlerin ardındaki sembolik anlamları açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Posta pulları bir ödenti belgesi olmasının yanı sıra kendi ülkelerinin ideolojisinin, kültürünün, milli geleneklerinin propagandasını yapma ve aynı zamanda da devletin çağdaş simgelerinden biri olma işlevleri ile tasarlanırlar. Bu nedenle tarihsel sembollerden kültürel eserlere, milli kimlik unsurlarından, mimari eserlere çok çeşitli unsurlar pullara konu edilebilmektedir. Dolayısıyla Cumhuriyetin ilanı ve sonrasında yaşanan kökten, kapsamlı ve bütüncül değişim dönemini de pullar üzerinden takip etmek, ideolojik arka planını ve devletin kendini anlatma çabasını pullarda kullanılan görsel temsiller üzerinden okuyabilmek mümkündür. Devlet yönetimi tarafından reformların köktenci ve bütüncül bir içerikle gerçekleştirilmesi kadar, reformların sonucunda ortaya çıkan mekânsal ve toplumsal değişimin kendi halkına ve dünyaya tanıtılmasının da aynı derecede önemsendiği ancak sınırlı kitle iletişim araçları, ekonomik sıkıntılar ve ulaşım zorlukları nedeniyle tanıtım faaliyetlerinin oldukça kısıtlı bir içerikle sürdürüldüğü Erken Cumhuriyet döneminde; metin ve görüntünün bir arada kullanıldığı, maliyeti düşük ancak etki alanı büyük bir iletişim aracı olan posta pulları Cumhuriyet'in başardıklarını sunmanın ve anlatmanın en etkili araçlarından biri olarak kabul edilmiştir. Bu kapsamla çalışmada Türk Pulları ve Antiyeleri Kataloğu veri olarak kullanılmıştır.

* Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü, Giresun / Merkez
e-posta: selins80@yahoo.com ORCID: 0000-0002-0941-8185

Erken Cumhuriyet dönemi olarak tanımlanan 1923-50 aralığında basılan, kent mekânını konu eden pullar analiz edilerek üzerlerinde yer alan kente ilişkin figürlerin görsel biçimlenişlerinin ifade ettiği düz ve yan anlamlar belirlenmiş, böylece devletin ürettiği mekânlar üzerinden dönemin koşulları bağlamında kendi imajını nasıl tariflediğine ilişkin bir okuma denemesi yapılabilmektedir. Sonuç olarak ise posta pullarında kent mekânının olduğundan çok daha güçlü bir ifade ile sunulduğu ve devlet ideolojisinin öngördüğü idealin simgesi haline geldiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Posta pulu, Erken Cumhuriyet Dönemi, kent mekânı, devlet ideojisi

ABSTRACT

The present study aimed to examine the city, urban space, and architectural figures on the postage stamps of the Early Republican Period over the ideological background of the period and the perception of modernism, and to uncover the symbolic meanings behind the figures. Postage stamps are designed with the functions of making the propaganda of the ideology, culture, and national traditions of the countries they are issued and are among the contemporary symbols of a state as well as being a payment document. For this reason, a wide variety of elements, from historical symbols to cultural works, from national identity elements to architectural works, may be the subjects of stamps. In this respect, it is possible to see the radical, comprehensive, and holistic period of change that was faced after the proclamation of the Republic over the stamps, and to interpret the ideological background and the effort of the state to express itself via the visual representations used on stamps. During the Early Republican period, in which the reforms were performed with radical and holistic contents by the state administration, and the promotion of the spatial and social change that emerged as a result of the reforms to its people and the world was equally important but where the promotional activities were performed with very limited contents because of limited mass media, economic difficulties, and transportation difficulties, postage stamps, in which text and images were used together with low cost but a large impact area were accepted as one of the most effective means of presenting and explaining the achievements of the Republic. In this context, the Turkish Stamps and Antiquities Catalogue was used as the data of the present study, and the plain and connotative meanings expressed with the visual formations of the figures about the city on the stamps, which were published in the 1923-50 period, which is defined as the Early Republican period, were analyzed; and by doing so, an interpretation was made on how the state described its image in the context of the conditions of the period over the spaces produced by the state. As a conclusion, it was determined that the urban space was presented with a much stronger expression on postage stamps, and had become the symbol of the ideal envisaged by the state ideology.

Keywords: Postage stamp, Early Republican Period, urban space, state ideology

GİRİŞ

Posta pulu, posta işletmeleri aracılığı ile gönderilen gönderilerin ücretlerinin ödendiğini göstermek amacı ile kullanılan arka yüzü yapışkanlı ön yüzünde çeşitli resim, şekil veya motiflerin basılı olduğu, genellikle kare ve dikdörtgen şeklinde olan kimi zaman değişik şekillerde ve ebatlarda tasarlanan parasal karşılığı olan kâğıt etiket şeklindeki ödenti belgesidir (Evren Pul Evi, 1983, s.6). İlk posta pulu, posta gönderme ücretinin makbuzu olarak İngiltere’de 6 Mayıs 1840 tarihinde çıkartılmıştır¹. Önceleri devletin yönetim şekli ve yöneticileri odaklı hazırlanan pul içerikleri, I. ve II. Dünya Savaşı ile Soğuk Savaş döneminde propaganda, 20. yüzyılın sonlarına doğru ise ülkeyi tanıtmaya amacı ile oluşturulmuş ve çeşitlendirilmiş, (Düzenli ve Kavuran, 2004, s.192; Deans ve Dobson, 2005, aktaran Yazıcı, 2016, s.84) zamanla pullara konu olacak obje, olay ya da kişilerin seçimine ve kurgusuna daha fazla önem verilmiştir. Tarihsel sembollerden kültürel eserlere, milli kimlik unsurlarından, mimari eserlere, spor müsabakalarından, ekonomik hayata çok çeşitli unsurlar tasarlandığı dönemin dinamikleri ile ilişkili olarak pullara konu edilirken (Yazıcı, 2010, s.322-353), üzerlerindeki tasarımlar küçük boyutlu sanat eserleri olarak tasarlandığı ülkenin sanatsal yapısını ortaya koymuşlardır (Lidman ve Landshoff, 1975, s.112-115; Tarlakazan, 2017, s.341). Zamanla grafik tasarım alanındaki ilerlemelerin de katkısıyla anlamı daha da zenginleştirilen posta pulları evrensel basılı bir dil oluşturmuşlar (Tarlakazan, 2017, s.341); devletlerin posta idareleri tarafından ve devlet adına basılmaları nedeniyle, tıpkı bayrak, marş, para gibi, ülkeyi temsil eden egemenlik ve bağımsızlık sembollerinden biri olarak kabul edilmeye başlanmışlardır (Düzenli ve Kavuran, 2004, s.189). Bu anlamda posta pullarının kendi ülkelerinin ideolojisini, kültürünü, milli geleneklerini, sanatsal ürünlerini tanıtmaya, propagandasını yapma, çağdaşlık simgelerinden biri olma ve ülkenin bağımsızlığını temsil etme gibi ideolojik işlevlere sahip olduklarını söylemek mümkündür.

Sahip oldukları bu güçlü ideolojik işlevler nedeniyle posta pulları her zaman devlet tarafından önemsenmişlerdir. İdeolojilerin var olan bir sosyal yapıyı devam ettirmeye veya yenisini yaratmaya yarayan fikir yapıları (Mardin, 2009, s.24) olduğu düşünüldüğünde posta pullarının da bu süreçte etkin rol oynadığını söylemek mümkündür. İktidarın kurmak istediği yeni toplumsal yapının nasıl olacağı ile ilişkili olarak belirlediği ideolojiyi kendi gücünü ve varlığını pekiştirmek amacıyla yayması, daha çok insana anlatması gerekirken, sahip olduğu

propaganda araçları görünmez bir çekim gücü oluşturarak bireyleri kendine çeker (Ayhan, 2018, s.88).

Posta pulları ise, üzerinde yer alan görsel simgeler yoluyla oluşturulan evrensel dil sayesinde daha çok kişi tarafından algılanabilme olanağına sahip, posta hizmetlerinin ulaştığı her yerde serbestçe dolaşabilen, bu anlamda oldukça geniş bir etki alanı olan ancak maliyeti de bir o kadar düşük görsel araçlardır. Şüphesiz bu özellikleri posta pullarına kitap, afiş ve bunun gibi reklam araçlarına göre çok daha fazla insana ulaşabilme, ülke sınırlarını aşan bir etkiye sahip olma olanağı sağlamaktadır (Fırat, 2018, s.13). Bazı araştırmacılar posta pullarını ülkenin “sessiz ulakları” (Wood-Donnelly, 2017, s.239), “elçileri ve taşıyıcıları” (Aktulum, 2013, s.153) olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan verilmek istenen bir mesajı, anlatmak istenen konuyu, olayı ya da hizmeti tanıtan pulların bazılarında, her pulda bulunmayan ve standart olmayan gizli işaretler ya da “subliminal mesajlar”² da yerleştirilebilmektedir (Anameriç ve Rukancı, 2011, s.13-14). Tüm bu özellikleri nedeniyle devletlerin toplumlarının kültürel öğelerini sergileyebildikleri ve resmi olarak denetim altında tutabildikleri sınırlı araçlardan biri olarak posta pulları, özellikle internet çağı öncesinde, kamuoyu üzerinde etkili olan ideolojik bir araç olarak kabul edilmiş ve titizlikle ele alınmışlardır. Dolayısıyla içeriklerinin nasıl olacağını belirleyen en temel unsur devlet politikası (McQueen, 1988), başka bir ifade ile iktidarın ideolojisi ve toplumun kültürel öğeleri olmuştur (Yazıcı, 2014, s.176). İşte tüm bu özellikleri nedeniyle posta pulları hem dönemin sosyal, siyasal, ekonomik, teknolojik ve kültürel durumunun hem de devletin geçmişteki ideolojik yaklaşımının anlaşılmasını sağlayacak, yayımlandığı döneme ait mesajlar içeren tarihsel bir bilgi kaynağıdır (Kasapoğlu Akyol, 2017, s.67) ve Türk tarihi araştırmalarına kaynaklık edebilir.

Asya’da yapışkan posta pulu basan ikinci bağımsız devlet olan Osmanlı Devleti’nde ilk pul 13 Ocak 1863 tarihinde Sultan Abdülaziz’in emri ile Darphane-i Amire’de basılmıştır³ ve üzerinde padişah tuğrası bulunmaktadır⁴.

1 Posta bakanı Rowland Hill zamanında basılan ve dünyada Penny Black olarak bilinen bu ilk pulun üzerinde, kraliçe Victoria’nın bir portresine yer verilmiştir (Düzenli ve Kavuran, 2004, s.191).

2 “Başka bir objenin içine gömülü olan bir işaret ya da mesaj olarak subliminal mesaj; normal insan algısı limitlerinin altında kalarak ilk anda fark edilmeyecek şekilde tasarlanan görsel imgeler yoluyla insanın bilinçli dikkati tarafından fark edilmeyen ancak insanın bilinçaltını etkiledikleri ileri sürülen mesajlardır” (Aktulum, 2013, s.24).

3 “İlk postane 1840’da Sultan Abdülmecit tarafından İstanbul’da Postane-i Amire adı ile açılan ve yalnız posta hizmetlerini yürütmekle görevli olan kurumdur. Kurum 1843 yılında telgraf hizmetine başlamış ve 1855 yılında telgraf müdürlüğü kurulmuştur. Zamanla telgraf ve telefon hizmetlerinin tek bir kurumsal yapı içerisinde gerçekleştirilmesi sonucu PTT adını almış ve 1939 yılında Ulaştırma Bakanlığına bağlanmıştır” (Güven Bezaz, 2007, s.9).

4 Sikkezenbaşı Abdulfettah Efendi tarafından basılan bu pulun

1865'e kadar tuğralı pulların basımına devam edilmiş, sonrasında tuğra görseli çıkarılarak pulların biçimi değiştirilmiş dikine oval bir zemin üzerine ay yıldız yerleştirilmiştir. 1892'de ise ortasında Osmanlı arması bulunan ve çevresi Türk motifleriyle süslenen posta pulları basılmıştır (Düzenli ve Kavuran, 2004, s.194-196). 1913'e kadar basılan Türk posta pullarının benzer şekillerde tasarlandığı ve figüratif resim kullanılmadığı dikkat çekmektedir⁵. Dolayısıyla bu posta pullarında yer alan, dönemin toplumsal yapısına ilişkin verilerin daha sınırlı olduğu söylenebilir. 14 Mart 1913 (Yeni Postane Serisi) (Fotoğraf 1) ve 24 Ekim 1913 (Edirne Hatıra Serisi) (Fotoğraf 2) pulları devletin bastırıldığı ilk resimli posta pullarıdır (Düzenli ve Kavuran 2004, s.194-196).

Fotoğraf 1. Yeni Posta Serisi, 1913 / *New Post Series, 1913* (Kaynak: Koleksiyonlar, (t.b.)).

Fotoğraf 2. Edirne Hatıra Serisi, Selimiye Cami, 1913 / *Edirne Commemoration Series, 1913* (Kaynak: Filateli, (t.b.)).

Yeni Posta Serisi üzerinde yeni posta binasının resminin, Edirne Hatıra Serisi⁶ üzerinde ise Selimiye Cami'nin resminin basılı olması dikkat çekicidir. Türk pullarında yer alan ilk resimlerde mimari yapıların yer alması mekânın sembolik anlamına verilen değeri göstermesi açısından önemlidir.

üzerindeki padişah tuğrası Ensercioğlu Agop tarafından çizilmiştir (Filateli, (t.b.)).

5 İslam dini inanışındaki resim ve tasvir yasağı nedeniyle 1913'e kadar posta pullarında resim kullanılmadığı izlenmektedir (Reid, 1984, s.226)

6 Edirne'nin düşman işgalinden kurtuluşunun anısına Londra'da bastırılmıştır (Düzenli ve Kavuran, 2004, s.194-196).

1914 yılında basılan İstanbul Serisi ile kent mekânı, özellikle de cami resimleri, posta pullarında sıkça yer almaya başlamıştır. Bu yaklaşım, pullarda resim kullanılması konusunda toplumun göstereceği muhtemel tepkileri önlemek ve devletin dini kimliğinin vurgulanması ile ilişkilendirilebilir (Yazıcı, 2014, s.183). Süleymaniye Camisi, Rumelihisarı, Kız Kulesi, Dikilitaş, Çemberlitaş, Yedikule, Fener, Sultanahmet Camisi, Hürriyet Anıtı, Boğaziçi Manzarası, Beyazıt Meydanı ve Ayasofya'nın Yanındaki Çeşme gibi pek çok kent mekânı bu dönemde pullara konu edilen kent mekânlarıdır (Tarlakazan, 2017, s.713).

Osmanlı döneminde basılan posta pullarında kente ilişkin görüntüye yer verilmesi eğilimi, savaş sonrası kurulan Türkiye Cumhuriyeti tarafından da benimsenmiş, kent mekânı sıklıkla pullara konu edilmiştir. Osmanlı'nın son dönemine başlayan ve ancak cumhuriyetin ilanının ardından daha bütüncül ve köktenci bir içerikle Anadolu'nun tamamına yönelik olarak gerçekleştirilen modernleşme reformları (Tekeli, 1995, s.1) sonucunda ortaya çıkan mekânsal ve toplumsal değişim oldukça radikal boyutlara sahiptir. Bu değişimin, dönemin kısıtlı kitle iletişim araçları, maddi yetersizlikleri ve ulaşım zorlukları düşünüldüğünde, metin ve görüntünün bir arada yer alığı bir iletişim aracı olarak devletin kendi halkına ve uluslararası kamuoyuna ulaşabileceği ideolojik araçlardan biri olan posta pullarına (Karaibrahimoğlu, 2021a, s.23; Yılmaz, 2019, s.233) yansımaması düşünülemez. Bu nedenle Cumhuriyetin ilanının ardından basılan pullardaki görsel anlatılar gerek konu ve içerikleri, gerekse biçimsel özellikleri bakımından öncesine göre çeşitlendirilmiştir. Dolayısıyla dönemin posta pulları bu yönüyle önceki dönemlerden farklılaşmaktadır (Yazıcı, 2014, s.186).

İşte bu bakışla çalışma Erken Cumhuriyet Dönemi'ne odaklanarak, dönemin pullarında yer alan kente, kent mekânına ve mimariye ilişkin figürleri, dönemin ideolojik arka planı ve modernizm algısı üzerinden irdelemeyi, figürlerin ardındaki sembolik anlamları açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Çalışmada Türk Pulları ve Antiyeleri Kataloğu veri olarak kullanılmış, Erken Cumhuriyet dönemi olarak tanımlanan 1923-50 aralığında basılan, kent mekânını konu eden pullar analiz edilmiştir. Analizlerde genel olarak Barthes'ın gösterge bilimsel çözümleme yöntemi kullanılırken; pullarda yer alan mimari nesnelere görsel birer şifre olarak kabul edilmiş; mimari nesnelere, Umberto Eco'nun mimarlık göstergebilimine ilişkin görüşleri çerçevesinde analiz edilmişlerdir. Böylece devletin ürettiği mekânlar üzerinden dönemin koşulları ve ideolojileri bağlamında kendi imajını nasıl tariflediğine ilişkin bir okuma denemesi yapılabilmektedir. Şüphesiz okumanın eleştirel analitik bir düzlemde gerçekleştirilebilmesi için, gösterge bilimsel analizlerden önce bahsi geçen dönemdeki devlet ideolojisine ve posta pullarının tarihsel gelişimine değinmek yerinde olacaktır.

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ DEVLET İDEOLOJİSİ VE POSTA PULLARI

Cumhuriyet, yeni bir siyasi anlayış ve yönetim tarzı inşa etmenin yanı sıra yeni bir toplum yaratma ideolojisi ile kurulmuş, bu bağlamda aydınlanma geleneği içinde, köktenci bir çağdaşlaşma/ modernite projesi uygulanmaya çalışılmıştır (Tekeli, 1998, s.1). Cumhuriyet yönetimi, modernizmi aynı zamanda bir medeniyet projesi olarak kabul etmiş ve bu yolda pek çok reform gerçekleştirmiştir. Bu anlamda Cumhuriyetin ilanının ardından başlatılan ekonomiden, devlet yönetimine; eğitimden kültüre pek çok alanı kapsayan reformların her biri özünde, savaştan yeni çıkmış bir ülkenin toplumsal ve ekonomik gelişimini sağlamak, aydınlanma geleneği içinde onu ileri bir medeniyet seviyesine taşımak amacıyla uygulanmıştır. Aslında temelleri 18.yy başlarına dayanan modernleşme düşüncesi⁷ (Mardin, 2011, s.11), Cumhuriyetin ilanını takip eden ilk yıllarda benzer bir anlayışla belli alanlarda devamlılık sağlarken, sonrasında çok daha bilinçli, bütüncül, radikal ve köklü içeriğiyle Osmanlı'nın son döneminden ayrılan bir güzergahta ve kararlılıkla gerçekleştirilmiştir. Tekeli (1998) 1923-50 dönemini köktenci/radikal modernite dönemi olarak tanımlamaktadır (Tekeli, 1998, s.19). Çağdaşlaşmanın Batılı kurumlara duyulan biçimsel öykünmenin ötesinde bu kurumları var eden ilkelerin dikkate alınması yoluyla gerçekleştirilebileceğinin kabul edildiği (Kongar, 1985, s.120) böyle bir ortamda ideolojik olarak benimsenen modernleşme milli üslup olarak kabul edilmiş; modernizm ile milliyetçilik birbirini destekleyen iki yapı haline gelmiştir (Bozdoğan, 2008, s.27). Savaş sonrası her alanda güçsüz düşmüş Anadolu'nun neredeyse tamamının bu ideolojilerle hem toplumsal hem de fiziksel anlamda yeniden inşa edildiği bir süreç yaşanmış, geleneksel devlet kurumları tasfiye edilerek, modern kurumlar ikame edilmiştir (Uyar, 2006, s.68). Şüphesiz bu süreçte modernleşme projesinin bir parçası olarak yürütülen tanıtım faaliyetleri kapsamında posta pullarının önemi daha da artmıştır. Dolayısıyla taşıyıcı gücün devlet seçkinleri olduğu ve modernleşmenin bir devlet politikası olarak algılandığı (Arıtan ve Sayar, 2009, s.20) bir dönemde ülkenin kendi öz değerlerine bağlı, aynı zamanda modern bir ulus olma yolunda attığı adımlar ve bu doğrultuda elde edilen başarılar da posta pullarda sıklıkla konu edilerek

vurgulanmış; halkın yaşam biçiminin, algı düzeyinin ve kendine bakışının tamamen değiştirilmesi hedeflenmiştir.

T.B.M.M' nin Ankara'da açılmasının ardından Ankara Hükümeti 1922'de kendi adına ilk posta pulunu bastırmıştır. Bu pulun⁸ üzerinde T.B.M.M. binasının resmi bulunmaktadır (Fotoğraf 3). Bu pulla egemenliğin meclise geçtiği mesajı verilmeye çalışılmıştır. Pulda iletilmek istenen mesajın mimari bir yapı üzerinden verilmesi dikkat çekicidir. Cumhuriyet döneminin ilk posta pulu ise "ay yıldızlı" seri pullarıdır (Tarlakazan, 2017, s.342) (Fotoğraf 4). Bu pullarla cumhuriyet in ilan edildiği tüm dünyaya duyurulmak istenmiş, seri uzun süre baskıda kalmıştır.

Fotoğraf 3. T.B.M.M. Binası, 1922. / *The Building of The Grand National Assembly of Türkiye*, 1922 (Kaynak: Anameriç ve Rukancı, 2011, s.25).

Fotoğraf 4. Ayyıldızlı Seri, 1923 / *Ayyıldız Series, 1923* (Kaynak: "Türkiye'nin Posta Tarihi ve Posta Pulları", 2023).

7 Bazı araştırmacıların batıcılık olarak tariflediği modernleşme düşüncesi ilk olarak III. Selim'in yeni bir merkezi ordu yaratma çabalarıyla başlamış (Karpaz, 2008: 16), II. Mahmut'un tahta çıkışı ve Tanzimat'ı ilan etmesi ile iktisadi, idari, hukuki alanlara yönelik çeşitli uygulamalarla daha somut ve daha kapsamlı bir boyut kazanmıştır. Dolayısıyla özünde Batı Avrupa'nın toplumsal ve fikrîsel bileşimini erişilmesi gereken bir hedef olarak gören bu yaklaşım (Mardin, 2011, s.9,12) Osmanlı bağlamının bir ürünüdür ve bu ortamda yetişen kuşak cumhuriyeti ilan etmiştir (Kasaba, 2011, s.27). Dolayısıyla aslında cumhuriyet modernleşmesi Osmanlı'da başlatılan batılılaşma/modernleşme çabaları üzerine temellendirilmiştir.

8 1920 yılında T.B.M.M' nin Ankara'da açılışı ile 1923 yılında cumhuriyetin ilanı arasındaki dönemde Türk filateli tarihinde "Anadolu Dönemi" denilir. Bu dönemde Anadolu'daki posta hizmetleri Ankara Hükümeti'nin denetimi altındadır. 1920-1922 yılları arasında TBMM hükümeti tarafından piyasaya sürülen şüphesiz pullarda Osmanlı postaları yazmaktayken 1922 yılından itibaren basılan pulların üzerinde "Türkiye Postaları" ibaresi yer aldığı dikkat çekmektedir (Akoba, 1963, s.20-25).

1926 yılında basılan Ankara konulu posta pulunda ise geçmişi arkasına alarak yeniden gelişmeye başlayan başkent Ankara tasvir edilmiştir. Pulda bulunan ay yıldız Türk bayrağını simgelemektedir (Anameriç ve Rukancı, 2017, s.27). Bu anlamda bu pulun, cumhuriyet döneminde basılan ve kenti konu eden ilk pul olduğu söylenebilir. 1931 yılından itibaren ise Mustafa Kemal Atatürk posta pullarına konu edilmeye başlanmış, uzun yıllar pulların genel konusu olmaya devam etmiştir (Türkiye Cumhuriyet dönemi, (t.b.)). Bu yıllarda modern, ileriye dönük hedeflerle biçimlenen ve her yönü ile Türk genci tarafından benimsenen Atatürk devrimleri ve ilkelerinin varlığını sürdürmesi ve giderek daha da çok yayılması pul tasarımlarının ana temasını oluşturmuştur (Düzenli ve Kavuran, 2005, s.206). Hilal-i Ahmer Cemiyeti, Türk Tayyare Cemiyeti, İzmir Enternasyonel Fuarı ve demiryolu gibi modern düzeni temsil eden pek çok konu cumhuriyetin ilanının ardından basılan posta pullarında yer alırken, çoğu zaman kent mekânına ve mimariye ilişkin görsellerle temsil edilmişlerdir. Devletin hem propaganda, hem tanıtım gibi ideolojik işlevlerle basımına önem verdiği bu pullarda mimari öğeler ve kent mekânı milliyetçi devlet iktidarının vitrini olarak kullanılmıştır. Bu anlamda dönemin posta pullarında kent mekânının hangi mesajlarla ve içerikle konu edildiği, hem devletin mekânsal politikasını, hem de devletin kendisini nasıl tariflediğini anlatması açısından önemlidir.

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ POSTA PULLARINDA MODERN KENT MEKÂNİ VE GÖSTERGE BİLİMSEL ÇÖZÜMLEMESİ

Posta pullarında yer alan resimler, fotoğraflar ve yazılanlar bir bütün olarak grafik anlatımla sunulmuşlardır. Biçimsel konumlanışlarının ardında farklı anlamlar, daha doğru bir ifadeyle farklı mesajlar içerirler. İzleyici bir anlamlandırma sürecinin sonucunda bu mesajları fark edebilir. Böylece tam olarak ortaya konamayan büyük resmin daha geniş bir parçası okunabilir. Bütün iletişim araçları gibi pullar da sunduğu cazip tasarımlarla barındırdığı bütün mesajları anlatma kaygısı ile tasarlanırlar. Ancak aynı anda bütün mesajları algılayabilme yetisine sahip olmayan izleyici pullarda sunulan birçok mesaj arasından sadece birkaçını seçer, bir anlamda mesajların bir kısmı kabul edilirken, diğer bir kısmı reddedilir (Düzenli ve Kavuran, 2004, s.198-199). Özellikle tarihsel ve kültürel olarak katmanlı bir yapıya sahip ve bir anda anlaşılabilir olmaktan uzak kent mekânları ve mimari çevreler (Alemdar, 2010, s.284) pullarda yer aldıklarında nasıl gösterildikleri ile ilişkili olarak anlamlandırılırlar. Mekânın pulda ne şekilde sunulduğu, renk seçimi, vurgulanan mekânsal bileşenler bir bütün olarak iletilmek istenen mesajla ilişkilidir. Kendisine dair bilgiyi hem temsil ettiği görüntü, hem de o görüntünün pulda yer alma şekli ile ilişkili olarak

aktaran kent mekânı imgesi; sadece mekânsal bir durumun yansıması olarak tek bir anlamsal çıkarımla değil, kültürel ve toplumsal anlamlar barındıran bir imge olarak değerlendirilmeli ve bir anlatı olarak okunmalıdır. Bu bakışla çalışmaya konu edilen Erken Cumhuriyet döneminin kent mekânı konulu posta pulları da birer gösterge olarak kabul edilmiş ve gösterge bilimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Böylece posta pulları üzerinden dönem koşulları ve ideolojisi bağlamında bir okuma gerçekleştirilmiştir.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ OLARAK GÖSTERGE BİLİMSEL ÇÖZÜMLEME

Temel alanı anlam olan göstergebilim, anlamın oluşumu ve anlamlama durumu ile ilgilenir⁹ (Günay, 2012, s.23). Dolayısıyla anlamı oluşturan bir “gösterge”nin varlığı söz konusudur. İnsanların kendi ürettikleri ve iletişim kurmak için kullandıkları, kendisi o şey olmadığı halde, o şeyi çağrıştıran her aracı göstergedir. Varoluşundan bu yana anlam arayışında olan insan anlamak, düşünmek ve iletişim kurmak için her türlü şeyi gösterge olarak kullanabilmekte ve sıklıkla farklı göstergelere maruz kalmaktadır. Kimi zaman dilsel, kimi zaman ise dil dışı olabilen göstergeler, göstergebilime modadan, yazıdan, matematik formüllerinden mimariye, resimden filme kadar tüm kültür olgularını kapsayan geniş bir alan sunmaktadır (Barthes, 1979, aktaran Erkman, 1987, s.8-11). Bu çeşitlilik içerisinde görsel göstergeler, hem kolay algılanabilirlikleri, hem evrensellikleri, hem de yaşamın her alanını çepeçevre sarmalarıyla diğer göstergelerden ayrılmaktadırlar. Göstergebilimde örnekseme yoluyla gerçek dünyadaki nesnelere belirten biçimler, başka bir ifade ile imgeler görsel çözümlemelerde etkin rol oynarlar. İletişim sağlama işlevinin yanı sıra estetik ve kurgusal bütünlüğe sahip görsel imgeler, gerçek nesneyi daha duyarlı ya da daha güzel ve etkili bir biçimde belirterek gerçeği gösterge olarak yeniden oluştururlar (Günay, 2012, s.19).

Görsel gösterge olarak ilk akla gelen imgeler fotoğraf ve resimdir; her ikisi de gerçek nesneden yola çıkarak kendi özel gerçeklerini sunar, yeniden kurgular ve bir şey bildirirler. Üstelik farklı göstergeleri bir arada barındırarak anlamlı bir bütün oluştururlar. Bu anlamda göstergebilimin uğraştığı temel birim gösterge olsa da asıl anlamı oluşturan göstergelerin bir araya geldiklerindeki işleyiş biçimi olduğu söylenebilir¹⁰ (Erkman, 1987, s.22, 27).

⁹ Ancak John Sturrock, anlambilimin kelimelerin ne anlama geldiğiyle ilgilendiğini, göstergebilimin ise göstergelerin nasıl anlam kazandığıyla ilgilendiğini belirterek bir ayrım yapar (Güneş, 2012, s.40).

¹⁰ Bu işleyiş biçimine, başka bir ifade ile sistemine “dizge” adı verilir (Erkman, 1987, s.22, 27)

Dolayısıyla dil dışı göstergeler bir bütün olarak ele alınıp incelenmek zorundadır (Günay, 2012, s.25). Bu nedenle görsel imgelerin incelenmesi salt betimsel yöntemle kavranamaz (Rifat, 1990, s.29).

Gösterge bilimsel çözümler aslında görsel göstergenin de tıpkı dilbilimdeki sözcükler gibi okunabileceği düşüncesine dayanır. Dil bilim alanında çığır açan Saussure'nin (1857-1913) öne sürdüğü, her dilin bir şifresi olduğu düşüncesi göstergebilimin de temellerini oluşturur. O'na göre dilin birimleri olan sözcükler birer şifreye sahiptir. Bu anlamda sözcükler birer göstergedir. Sözcüğün söyleniş biçimi 'gösteren', çağrıştığı kavram ise 'gösterilen' olarak tanımlanır. Gösterilen görülen anlamda kullanılıyorsa düz anlamı, mecazi kullanımlarda yaratılan anlamda kullanılıyorsa yan anlamı ifade eder. Sözcüğün cümle içerisinde hangi anlamda kullanıldığı ise bağlamından anlaşılır. Burada bağlam ile anlatılmak istenen, sözcüğün etrafındaki diğer sözcüklerle bir araya geldiğinde oluşturduğu anlamdır (Erkman, 1987, s.10-11). Pierce (1839-1914) ise bilginin, tanımanın, düşünmenin, hatta insanın özünde göstergesel olduğunu savunarak göstergebilimin dil dışı alanlarda da kullanılabilirliğini öne sürmüştür. O'na göre gösterge üç ayrı türe ayrılır; simgesel, görüntüsel ve belirti. Göstergenin çözümlenmesi ise üç düzlemli bir süreçtir. İlk düzlem duyularla algılanan, ilk karşılaşılan somut şeydir ve başka bir şeyi temsil eder. İkinci düzlem temsil eden ile temsil edilen arasındaki ilişkidir. Üçüncü düzlem ise bu ilişkiyi tanımlama, yorumlama sürecidir. Bir göstergenin tüm anlam belirleyicileri Pierce'nin belirttiği tabirle birer "yorum" dur ve anlam çözümlenmeleri sınırsızdır (Eco, 2019, s.109). Bu süreçte yorum, hem yorumcudan hem de göstergeden etkilenmektedir (Erkman Akerson, 2019, s.62). Barthes (1915-1980) ise aslında her iki yaklaşımı sentezleyen bir bakış açısıyla her şeyin gösterge dizeleri olarak okunabileceğini ve göstergelerin düz anlamı ve yan anlamı olduğunu belirtir. O'na göre anlamlandırmanın ilk düzlemi, yani düz anlamı görülen anlama atıfta bulunmaktadır. İkinci düzlemi, yani yan anlamı ise kültürle olan ilişkiler ve kültürel değerler devreye girerek oluşur. Dolayısıyla yan anlam kültüre bağlılığı nedeniyle öznel bir anlam düzeyidir (Barthes 1979, aktaran Parsa ve Parsa 2004, s.58); kullanıcıların duygularıyla ve kültürel değerleriyle buluştuğunda meydana gelen etkileşimi nitelemektedir. (Fiske, 1996, s.116). Buna göre düz anlam herkes tarafından aynı şekilde algılanır, nesnelidir. Yan anlam ise kültürle, duygularla ve koşullarla ilişkilidir, değişebilir, öznellik söz konusudur.

Çalışmaya konu edilen posta pulları üzerinde yer alan görsellerin ve metinlerin gönderme yaptığı, çağrıştırdığı kültürel ve toplumsal anlamlar nedeniyle, toplumsal gösterge niteliği taşımaktadırlar (Yılmaz, 2019, s.233).

Fotoğraf, posta pulu ya da kartpostal gibi dil dışı çerçevelenmiş bir uzam içerisindeki her göstergenin bütüne anlam sağlayıcı bir özellik kattığı (Günay, 2012, s.34-35) düşünüldüğünde posta pulunda yer alan; fotoğrafla, çizimle, renkle ya da yazı ile tanımlanan imgelerin görsel göstergebilim kapsamında çözümlenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Öte yandan posta pullarında yer alan kentsel imgelerin ve mimari yapıların da kendi başına gösterge niteliğine sahip oldukları ve Koenig (1964)'in belirttiği gibi mimarlığın belli davranış biçimlerini harekete geçiren, başlatan gösterge taşıyıcıları¹¹ olarak tanımlandıkları düşünüldüğünde çalışmada tekil mimari yapılara ilişkin çözümlenmelerde işlevi de göz önünde bulunduran bir analiz yapılması gerekli görülmüştür.

Analizlerde genel olarak Barthes'ın Saussure ve Pierce'nin görüşlerini temel alarak oluşturduğu gösterge, gösteren, gösterilen (düz anlam-yan anlam) ilişkiselliğine dayanan yorum ve anlam odaklı gösterge bilimsel çözümlenme yöntemi kullanılırken; pullarda yer alan mimari nesnelere görsel birer şifre olarak kabul edilmiş, mimari nesnelere, Eco (2019)'nun Saussure, Koenig, Barthes gibi pek çok araştırmacının yaklaşımını eleştirel olarak irdeleyen bakış açısı ile tanımladığı mimarlık göstergebilimine ilişkin görüşleri çerçevesinde analiz edilmişlerdir. Buna göre gösterge olarak kabul edilen mimari nesnelere¹² gösterenleri biçimsel/fiziksel özellikleridir, somuttur, algılanabilir ve betimlenebilirler; gösterilenleri ise gösterenleri okumak, çözmek için kullandığımız şifre ile ilişkili olarak belirlenirler. Dolayısıyla gösteren ve gösterilen birbirinden ayrıdır ve gösterenler gösterilenlerden bağımsız olarak algılanıp betimlenebilirler (Topçu, 2005, s.239). Gösterge bilimsel zincire göre bir uyarıdan bir düz anlam, bir düz anlamdan da bir yan anlam üretilir, mimarlık bu zincirin akışına uyar, ancak mimarlığın etkilendiği uyarılar aynı zamanda birer ideolojidir. Başka bir ifade ile mimari nesnenin (göstergenin) göstereni mekânsal özellikleri ve toplumsal yaşantı ile ilişkili olarak farklı anlam düzeyleri üzerinden tanımlanabilir. Buna göre kesin ve uzlaşım sal anlamı yani mimari nesnenin fiziksel işlevi düz anlamıdır ve tekdir (gösteren). Düz anlamın dönem koşulları ve ideolojiler çerçevesinde ürettiği simgesel anlam ise mimari nesnenin antropolojik işlevi yani yan anlamıdır ve çok sayıda olabilir (gösterilen) (Eco, 2019, s.25-37).

¹¹ Eco, Mimarlık Göstergebilimi adlı kitabında yer alan 1968 tarihli "La struttura assente" nin "işlev ve Gösterge" bölümünde Koenig'in mimarlığın dilini, göstergebilim üzerinden tanımlamaya çalıştığı düşüncelerini aktarmaktadır.

¹² Eco araştırmalarında mimarlık olarak tanımladığı terimi hem mimarlık olguları, hem de tasarım ve kent plancılığı olguları için kullandığını belirtir. O'na göre bu kapsama dahil edilen tasarımlar; hem gerçekliğin üç boyutluluğunu koruyan, hem de gerçekliği, toplumsal yaşama ilişkin bir işlev taşıyabilecek şekilde değiştirmeyi amaçlayan tasarımlardır (Eco, 2019, s.17)

Bu kapsamla çalışmada 1923-50 arasında basılan posta pulları arasından kent mekânını konu eden pullar seçilmiş¹³, kent mekânını hangi ölçekte ve nasıl temsil ettiği ile ilişkili olarak; kent silüetini konu edenler, tekil bir mimari yapıya odaklananlar ve anıtlar odağında kamusal mekânı konu edenler olarak gruplanarak analiz edilmişlerdir. Kent silüetini konu eden posta pulları ve anıtlar odağında kamusal mekânı konu eden posta pulları Bartnes'ın gösterge bilimsel çözümleme yöntemi ile çözümlenirken; pul üzerindeki görselde yer alan figürler gösteren, figürlerin biçimsel özellikleri düz anlam, dönemin toplumsal koşulları ve ideolojileri bağlamında ifade ettikleri ise yan anlam düzeyinde tanımlanmıştır. Tekil bir mimari yapıya odaklanan posta pullarında ise Eco'nun mimarlık göstergebilimine ilişkin olarak tanımladığı işlev odaklı çözümleme yöntemi kullanılmış; yapının fiziksel özellikleri gösteren, ilk işlevi düz anlam, simgesel olarak ifade ettikleri ise toplumsal yaşamla bağlantılı bir anlam düzeyi olan yan anlam düzeyinde tanımlanmıştır. Bu bağlamda aynı işlevsel özelliğe sahip mimari nesnelere için, toplumsal bağlamı ile ilişkili olarak belirlenen yan anlamın ayırt edici olduğu söylenebilir. Mimari ürünün oluşum süreci de anlamın belirlenmesinde etkilidir. Dolayısıyla mimaride anlam belirlenirken kültürle beraber göstergenin oluşum sürecinin de incelenmesi gerekmektedir (Topçu, 2005, s.238). Bu bakışla çalışmada yan anlam, dönem ideolojisinin temellendiği, mimari üretim sürecini etkileyen modernleşme düşüncesi bağlamında; ekonomik, sosyal, politik, kültürel dinamikler ile paralel bir düzlemde belirlenmiştir.

YÖNTEMİN UYGULANMASI

Çalışma kapsamında posta pulları üzerinden irdelenen, Erken Cumhuriyet dönemi olarak tanımlanan cumhuriyetin ilanından çok partili parlamenter sisteme geçişe kadar olan dönem (1923-1950), modernleşme ideolojisinin algılanma, özümseme ve uygulanma süreci açısından kendi içerisinde farklılaşmaktadır. Dönemin ekonomik, sosyal, politik ve kültürel ortamını tanımlayan bu farklılıklar için "1939", hem Atatürk'ten sonraki dönemi, hem Avrupa'da savaş bulutlarının belirmeye başladığı dönemi, hem de Türkiye'de siyasi alanda demokratik bir sistemin oluşturulmaya çabaladığı bir dönemin başlangıcını tariflemesi açısından nirengi noktası olarak kabul edilebilir. Bu nedenle çalışmada toplamda 35 posta pulu 1923-1939 ve 1940-1950 olarak belirlenen iki alt dönemin kendine has dinamikleri bağlamında ayrı ayrı analiz edilerek tablolaştırılmışlardır¹⁴.

Tablolarda pulların görsellerine, emisyon tarihlerine yer verilmiş ve pullar kronolojik olarak sıralanmıştır. Gösteren ve gösterilenlerle ilişkili olarak analiz edilen posta pullarının düz anlamları tanımlanarak kültür, toplumsal yaşantı ve dönem ideolojisi ile bağlantılı yan anlamları açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

1923-1939 Dönemi; Posta Pullarının Anlamsal Çözümlemesi

Cumhuriyet, yeni bir siyasi anlayış ve yönetim tarzı inşa etmenin yanı sıra yeni bir toplum yaratma projesidir. Bu süreçte toplumun varlığını ve kültürünü devam ettirmek, bunun yanı sıra yeni kolektif ve milli bir kültürü de bunun üzerine temellendirmek devletin en önemli önceliklerinden biri olmuş (Karpat, 2019, s.318), bu önceliklerle toplumun her alanına nüfus eden ve değiştiren pek çok reform gerçekleştirilmiştir. Medreselerin kapatılması, harf inkılabı, öğretimin birleştirilmesi, laikliğin anayasaya girmesi, tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması, halifeliğin kaldırılması, şapka ve kıyafet devrimi, kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınması gibi reformlar köklü değişimi başlatan önemli reformlardan bazılarıdır. Bu reformlar ile yeni ve modern bir devlet sistemi oluşturmak amaçlı yeni kurumlar kurulmuş, bu kurumlar için yeni mekânsal ihtiyaçlar söz konusu olmuştur. Öyle ki iki temele dayanan bir proje olarak uygulanan cumhuriyet modernleşmenin birinci ayağı modern yaşam ve ortaya konan yeni yaşamsal öğretilerin topluma kazandırılması iken, diğer ayağı bu öğretiler için kurgulanan yeni kamusal mekânların şekillendirilmesi olmuştur (Bayraktar, 2016, s.68).

Cumhuriyetin ilk yıllarında, savaş döneminde açlık, kıtlık ve yüksek enflasyon gibi süreçlerden fazlasıyla etkilenen halkın temel ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmış ve yeni kurumlar Osmanlı'dan devralınan mekânlarla ya da sınırlı inşaa faaliyetleri ile karşılanmıştır. Ankara'nın başkent ilan edilmesinden sonra ise öncelik ülkeye modern anılatacak ve yaşatacak bir model yaratma ideali ile Ankara'nın imarına verilerek devletin sınırlı kaynaklarının büyük bir kısmı bu yönde kullanılmıştır (Çınar, 2016, s.393). Bu süreçte oluşan değişim ortamı ve yeniden şekillenen sosyolojik ve ekonomik faaliyetler; mimarlık ve sanat gibi sonuç ürün odaklı üretimleri ivmelendirmiş, önemli bir faaliyet alanı yaratmıştır. Görsel bir modernlik kültürünün üretilmesinin ve yayılmasının önemsendiği bu süreçte mimari ve şehircilik doğası gereği, görsellik kültürünün merkezi unsurlarından birisi olarak kabul edilmiş (Bozdoğan, 2008, s.74); bağımsızlığın, gururun, ilerlemenin ve modern toplum kavramının karşılığı olarak görülmüştür (Tekeli, 1998, s.1).

13 Çalışmada analiz edilen pulların görselleri İsfila Kataloğundan alınmıştır (Bkz. Ağaoğulları ve Papuçoğlu, 2009).

14 Tablonun metinle ilişkisinin kurulabilmesi amacıyla görseller kodlanmıştır. Buna göre "K" harfi ile "Kent Silüeti"; "T" harfi ile "Tekil Mimari Yapılar"; "A" harfi ile ise "Anıtlar

Odağında Kent Mekânı" konu edilen posta pulları kodlanmış, pullar basım yıllarına göre kronolojik olarak sıralanarak numaralandırılmışlardır. Bu kodlar metinde tablo numarasının yanındaki "/" ile ayrılarak gösterilmiştir.

Osmanlı geçmişine sıkıca bağlı olan İstanbul'un yerine, köklü bir tarihe sahip ancak bir taşra şehri görünümünde olan Ankara, vatandaşların kendilerini ait hissedebilecekleri yeni bir ulus anlayışının başlatılacağı mekân olarak belirlenmiştir (Çınar, 2016, s.393). Böylece başkent stratejik açıdan daha güvenli bir alana taşınırken (Tankut, 1988, s.95), yeni kent modern mimari ile inşa edilmiş, yeni devlet kurumları ve modern kent düzeni ile "modernin sahnesi" konumuna gelerek aynı zamanda da Anadolu'ya yol gösterici bir rol üstlenmiştir (Bozdoğan 2008, s.61). Ancak Ankara'da inşasına başlanan mimari yapıların tamamlanarak kentte varlık göstermesi ve tam anlamıyla işleyen bir kent düzeninin kurulması, öte yandan yeni kent düzeninin Anadolu'ya yansımaları Anadolu'da inşa faaliyetlerinin yoğunlaşması ancak 1930'lu yıllarda ivmelenmiştir. Bu nedenle 1930'lu yıllara kadar basılan posta pullarında daha çok Osmanlı'dan devralınan kentsel mekânların konu edildiği; modern, ileriye dönük hedeflerle biçimlenen ve her yönü ile Türk genci tarafından benimsenen Atatürk devrimlerinin ve ilkelerinin giderek daha da çok yayılmasının ve güçlenmesinin pulların ana temasını oluşturduğu belirlenmiştir (Düzenli ve Kavuran, 2005, s.206). Dolayısıyla 1926 yılında basılan Ankara'yı konu eden pulda Ankara'nın eski kent merkezine yer verilmiş, artık başkent Ankara olduğu; inşa faaliyetleri hızla devam eden yeni başkent köklü geçmişini arkasına aldığı ve Türk kültürüne bağlılığı vurgulanmak istenmiştir (Tablo 1/K1, Fotoğraf 5).

Cumhuriyetin ekonomik amacı, gerçekleştirilen siyasal reformlarla birlikte ilerlerken milli bir ekonomi yaratmak olmuştur (Pamuk, 2016, s.67). Bu bakışla Anadolu'nun her yerini ulaşılabilir hale getirebilmek milli bir ekonomi yaratmanın ilk şartı olarak görülmüş, demiryollarının millileştirilmesi ve yaygınlaşması bu nedenle önemsenmiştir (Avcı, 2014, s.49). Ancak bu süreçte özel sektör ağırlıklı sanayileşme programı ile sağlanan her türlü desteğe rağmen, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceğe güvenle bakmasını sağlayacak üretim kapasitesine ulaşılamadı (Semiz ve Toplu, 2019, s.31) 1929'da başlayan ve 1930'da tüm dünyayı etkisi altına alan büyük buhran (Dünya Ekonomik Bunalımı) toparlanma çabası içerisindeki Türkiye ekonomisini olumsuz yönde etkiledi. Yüksek vergiler ve kotalar ithalat hacmini düşürdü. Yeni arayışlara yönelen devlet yönetimi çıkışı devletçilik ilkesinde bularak endüstrileşmenin devlet tarafından gerçekleştirildiği daha kapalı ve özerk bir ekonomi sistemi kurdu. Yatırımların belli bir plan dahilinde gerçekleştirilmesi kararlaştırıldı. Kendi kendine yetebilme düşüncesinin ivmelendirdiği bu süreçte tarım sektörü geliştirilerek, göreceli bir iktisadi başarı yakalandı ve yeni/ modern sanayi tesisleri kurulmaya başlandı (Pamuk, 2016, s.6). Devletin sanayileşme hedefini gerçekleştirirken hem ekonomik kalkınmayı sağlamak hem de modern şehircilik ve mimarlık uygulamaları

ile o dönem için ideal gösterilen "modern" yaşamın ne olduğunu çevresine uygulamalı olarak gösteren sanayi tesisleri kurmak çok önemsenmiştir. Bu amaçla devletin kurduğu sanayi tesislerinin ilki 1935 yılında hizmete açılan Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası ve Lojmanlarıdır. Dolayısıyla cumhuriyetin mekân devrimine örnek gösterilebilir. Geleneksel olanı modernle bütünleştirmeyi amaçlayan tesis topluma, çağdaş üretim ve ticaretin nasıl olacağını; lojmanlar ise çağdaş konut mekânının ne olduğunu öğretmiştir (Asiliskender, 2009, s.114). Bu özellikleri nedeniyle tesis 1938 tarihli cumhuriyetin 15. yılı anısına basılan posta pullarında konu edilmiş, yeni Cumhuriyet'in kalkınmasında sanayiye verilen önem ve bu yönde elde edilen başarılar, mekânsal yansımaları üzerinden anlatılmış, üreten bir ülke olarak kazandığı özgüven ve modernleşme ideolojisi vurgulanmıştır (Tablo 1/T3, Fotoğraf 6).

Fotoğraf 5. Başkent Ankara, 1926 / *Capital Ankara, 196* (Kaynak: Anameriç ve Rukanı, 2011, s.2).

Fotoğraf 6. Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası, 1938 / *Sümerbank Kayseri Cotton Factory, 1938* (Kaynak: Yazıcı, 2014, s.189).

1923'te yeni Türkiye'nin ekonomi politikasını belirlemek ve ekonomik gelişmeye hız kazandırmak amacıyla İzmir İktisat Kongresi ve eş zamanlı olarak bir ticari ürünler sergisi düzenlenmiştir.

Ülkede üretilen ticari ürünlerin dünyaya tanıtıldığı sergi sonraki yıllarda da düzenlenmeye devam edilmiş, kentte farklı mekânlar sergi alanı olarak kullanılmıştır. Sergilerle panayırın başarılı olması daha büyük çaplı bir organizasyon olan fuarların düzenlenmesi düşüncesini ortaya çıkarmış, Atatürk'ün isteği üzerine Türkiye'nin en büyük fuar alanı olarak Kültürpark inşa edilmiştir.

Belediye Başkanı Behçet Uz'un araştırmaları ve yurt dışındaki benzer parkları ziyareti sonrasında parkın aynı zamanda şehrin akciğerleri görevini üstlenmesi ve içinde yer alacak birçok kültür yapısı ile bir halk üniversitesi işlevine sahip olması gerektiği belirlenmiştir. Kültürpark bu özelliklere uygun olarak düzenlenmiş, açılışının (1936) ardından İzmir Enternasyonal Fuarı periyodik olarak bu alanda düzenlenmiş ve zamanla uluslararası alanda ses getiren bir fuar konumuna gelmiştir (Karpas, 2009, s.111). Böylece dünya ülkeleriyle ekonomik, sosyal, kültürel ve diplomatik anlamda ilişki kurulması sağlanırken Kültürpark kentin sosyal ve kültürel hayatının merkezi konumuna gelmiştir. Fuar ve Kültürpark her zaman cumhuriyetin önemli vitrinlerinden biri olarak kabul edilmiş ve dönemin posta pullarına konu edilmiştir (Tablo 1/T2, Fotoğraf 7). Öte yandan fuarın konu edildiği pullarda İzmir'in görece modern bir caddesi olan Kordonboyu'na (Tablo 1/K2), kentin önemli meydanlarına ve meydanlarda yer alan anıt heykellere yer verilmiştir. İzmir'in kurtuluşunu, Atatürk'ün önderliğinde halkın mücadelesini ve fedakarlığını anlatan İzmir Atatürk Anıtı bu anlayışla posta puluna konu edilirken, bu pulla Türk halkının ve Atatürk'ün zafer coşkusu dünyaya anlatılmıştır (Tablo 1/A1). İzmir Saat Kulesi'nin konu edildiği pulda ise Osmanlı'dan devralınan geçmişin sembolik mekânları üzerinden yeni ulus devletinin tarih sahnesindeki köklü yerine işaret edilirken, aynı zamanda savaş sırasında yakılan yıkılan İzmir'in cumhuriyetin parçası olarak varlığı sembolize edilmiştir. Ayrıca bu posta pulları ile dünyaya batı kentlerinde olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti kentlerinde de meydan ve anıtın bir arada olduğu bir kentsel düzenlemenin olduğu, Türkiye'de kentlerin Batı'dakine benzer bir görünüme sahip oldukları anlatılmak istenmiştir (Tablo 1/A2, Fotoğraf 8).

Cumhuriyetin ilanının ardından ekonomik gelişimin yanı sıra toplumsal yapının da yeniden düzenlenmesi ve bu düzende kadının etkin rol oynaması çok önemsenmiştir. Bu amaçla 1934'te Anayasa'da yapılan değişiklik ile kadınlara seçme ve seçme hakkı tanınmıştır. Türkiye'de kadın hakları alanında yaşanan bu gelişmeler nedeniyle Uluslararası Kadın Birliği 12. Uluslararası Kadın Hakları Kongresi'ni İstanbul'da düzenlemek istemiş, hükümetin desteğini alan kongre II. Abdülhamit'in kullandığı Yıldız Köşkü'nde düzenlenmiştir (Bulut ve Vurmay Güzel, 2017, s.1).

Fotoğraf 7. Kültürpark, 1938 / *Kültürpark, 1938* (Kaynak: Yazıcı, 2014, s.190).

Fotoğraf 8. İzmir Saat Kulesi, 1938 / *İzmir Clock Tower, 1938* (Kaynak: Filateli, (t.b.)).

Kongrenin konu edildiği pulda yeni devletin kurucu eliti tarafından tek adam yönetiminin simgesi kabul edilen II. Abdülhamit'e ait Yıldız Sarayı, bu simgesel anlamını ardında bırakan yeni bir kimlik ile sunulmuş, yapı Uluslararası Kadın Hakları Kongresi'nin toplandığı mekân olarak resmedilmiştir (Tablo 1/T1). Bunun nedeni Cumhuriyet'in bir yandan Osmanlı'dan devralınan geçmişin sembolik mekânları üzerinden yeni ulus devletinin tarih sahnesindeki köklü yerine işaret etme isteği, diğer yandan ise geçmişle arasına mesafe koyarak yeni bir kimlik ve tarih bilinci oluşturma çabası içinde olması ile ilişkili yorumlanabilir.

1938'de Atatürk'ün ölümünün ardından onun anısına Atatürk'e ilişkin pek çok konu pullara konu edilirken Atatürk'ün kullandığı mekânlar da ön plana çıkarılmıştır. Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'nda Ankara'da ikamet ettiği ev (Direksiyon Binası) kurtuluş mücadelesinin canlı tanığıdır (Anameriç ve Rukancı, 2011, s.29) ve bu nedenle pullara konu edilmiştir. Mimari yapı üzerinden Atatürk anılarak Kurtuluş Mücadelesi ve Atatürk'ün önderliği vurgulanmıştır (Tablo 1/T4).

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ POSTA PULLARINDAKİ KENTSEL VE MİMARİ İMGELERİN DEVLET İDEOLOJİSİ BAĞLAMINDA

Tablo 1. 1923-1939 Dönemi Posta Pulları ve Anlamsal Çözümlemesi

	Posta Pulu/Gösterge	Yıl	Gösteren	Gösterilen	
				Düz Anlam	Yan Anlam
KENT SİLÜETİ		Mayıs 1926	Ankara Eski Kent Merkezi/ Kale ve çevresindeki kent dokusu	Başkent Ankara	Modern başkent Ankara'nın köklü kent tarihi Zengin Türk kültürü
		20 Ağustos 1938	İzmir Atatürk Caddesi Kordonboyu/ Bitişik nizamda sıralanmış yapılar, geniş cadde	Modern kent dokusu	Türkiye'deki ekonomik gelişme Modern kent düzeni ile Batı ile yarışır bir kent
TEKİL MİMARİ YAPILAR		18 Nisan 1935	Yıldız Köşkü/ Geleneksel Türk konutu özelliklerini taşıyan yapı	(1.İŞLEVİ) 12. İstanbul Kongresi mekânı	Eski mekânlar ve yeni modern işlevler Modernleşen toplum düzeni Değişim, devamlılık, kopuş.
		20 Ağustos 1938	İzmir Kültürpark İzmir Enternasyonal Fuar alanı/ Modern kübik yapılar ve havuz	(1.İŞLEVİ) Modern yapılardan oluşan fuvar alanı	Yeni Cumhuriyet'in dünya ile entegrasyonunu Üreten Türkiye
		29 Ekim 1938	Kayseri Kombinesi Sümerbank Kayser Bez Fabrikası ve Lojmanları/ Modern kübik yapılar	(1.İŞLEVİ) Modern sanayi sitesi	Sanayileşen ve üreten Modern Türkiye Batı ile yarışır sanayi tesisleri ile güçlü Türkiye
		10 Kasım 1939	Direksiyon binası Atatürk'ün Ankara evi/ Geleneksel Türk konutu özelliklerini taşıyan yapı	(1.İŞLEVİ) Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'nda Ankara'da kullandığı ev	Atatürk'ün kurtuluş mücadelesindeki liderliği Atatürk'ün Türk milleti için önemi
ANITLAR ODAĞINDA KENT MEKÂNİ		20 Ağustos 1938	İzmir Atatürk Anıtı/ Atatürk, At, insan figürleri	Yürüyen bir at üzerinde elyle ileriye gösteren Başkumandan Atatürk ve kurtuluş mücadelesinde halk	İzmir'in kurtuluşu Atatürk'ün önderliğinde halkın mücadelesi ve fedakarlığı Türk halkının ve Atatürk'ün zafer coşkusu
		20 Ağustos 1938	İzmir Saat Kulesi/saat, kule, meydan, çeşme	Ortasında saat kulesi bulunan modern bir kent meydanı	Osmanlı modernleşmesi Osmanlı'dan kalan köklü kültürün modern izleri Savaş sırasında yakılan yıkılan İzmir'in cumhuriyetin parçası olarak güçlenen varlığı ve önemi

1940-1950 Dönemi; Posta Pullarının Anlamsal Çözümlemesi

1938’de Atatürk’ün ölümü ve bu yıllarda Avrupa’da oluşan savaş ortamı ülkede her anlamda zor bir dönemin yaşanmasına neden olmuştur. Atatürk yeni cumhuriyete şekil veren toplumsal ve kültürel reformları tek başına üretmemesine rağmen; düşünceyi ve sözü eyleme geçiren kişidir (Lewis, 2017, s.394) ve bütün devrimler cumhuriyetin ilanının ardından, yaklaşık 10 yıllık bir süre içerisinde yeni bir düzenin ayrılmaz parçaları olarak gerçekleştirilmiştir (Kongar, 2010, s.111). Yeni bir toplum düzeninin temellerini atan bu uygulamaların yeni olmaları ya da yeni özellikler taşımaları nedeniyle korunmaları ve savunulmaları gerekli görülmüş, modern toplumsal düzenin kalıcı bir yapıya kavuşabilmesinin sadece bu yolla gerçekleşebileceği düşünülmüştür. Oysa Atatürk tarafından temelleri atılan bu ilerlemenin devamlılığını sağlayacak halk o öldüğünde hala yoksul ve geri kalmıştı (Mango, 2011, s.165) ve ortada tamamlanması gereken bir toplumsal dönüşüm süreci vardı. Dönemin şartları yeni devrimler yapılmasından ziyade mevcut uygulamaların yaygınlaştırılmasını gerekli kılıyordu. Bu bakışla Atatürk’ün 1938’de, yaklaşan dünya savaşının arifesinde ölmesiyle birlikte cumhuriyetin devrimci döneminin sona erdiğini (Bozdoğan, 2008, s.292) ya da devrimlerin atılgan karakterini yitirdiğini (Hasol, 2020, s.116) söylemek mümkündür. Dolayısıyla 1940 sonrasında gelindiğinde modernleşme halen devlet ideolojisi olarak kabul görmekte ancak farklı önceliklerle farklı güzergahlarda yol kat etmektedir. Ulusalçı düşüncelerin etkisinin hissedilmeye başlandığı bu süreç ve bu bağlamda oluşan tarihselci yönelimler dönemin posta pullarında da takip edilebilmektedir.

1940 tarihi İstanbul Büyük Postane binasının konu edildiği pulda, yapı önündeki geniş caddenin ve arabaların yer aldığı bir kompozisyon ile resmedilmiştir. Osmanlı modernleşmesinin sembolik mekânlarından biri olan yapının pulda yer alması ile bir yandan ulusun köklü geçmişine vurgu yapılırken diğer yandan da kentlerimizin batılı kentlere benzer bir görünüme sahip olduğu anlatılmak istenmiştir (Tablo 2/T1, Fotoğraf 9). Böylece kendi öz değerlerimize bağlı bir modernleşme anlayışına sahip olduğumuz vurgulanmıştır. Ayrıca bu dönemde İzmir Fuarı’nın ve Kültürpark’ın konu edildiği pulların basımına devam edildiği dikkat çekmektedir. Bu durum İzmir Fuarı’nın uzun yıllar Cumhuriyetin dünyaya açılan vitrini olarak kabul edildiğini göstermektedir. Fuar milli gururun ve popüler kültürün merkezi unsurlarından biri olarak önemli bir miras bırakmış (Bozdoğan, 2008, s.165), hem ülkenin ekonomik gelişiminin hem de modern yüzünün sembolü haline gelmiştir. Fuarı konu eden pullarda sıklıkla Kültürpark’ın içerisinde yer alan modern yapıların görselleri kullanılmıştır. Fuar alanı içindeki Sergi Binası (Tablo 2/T2, Fotoğraf 10) halkı

eğiterek yeni bir toplum inşa etme ve yeni bir ulusal kimlik etrafında birleşme idealini yansıtırken, sağlıklı bir ulusun nasıl yetişmesi gerektiğini halka öğretmek amacıyla inşa edilen Sağlık Müzesi (Tablo 2/T3), sahip olduğu modern mimari dil ile ulusun ve kent mekânının modernleştiğini anlatmaktadır. İzmir Fuarı 9 Eylül Antresi ise kübist tasarım anlayışı ile modernizme, üzerindeki ülke bayrakları ile ise uluslararası niteliğine gönderme yapmaktadır. Bu özellikleri ile pula konu edilen yapının pul üzerindeki görsel kurgusu ile iktidar hem kendi halkına hem de dünyaya ülkenin batı ile bütünleştiği ve ileri medeniyet seviyesini yakaladığı mesajını vermeye çalışmaktadır.

Fotoğraf 9. İstanbul Büyük Postane, 1940 / *Istanbul Grand Post Office, 1940* (Koleksiyonlar, (t.b.)).

Fotoğraf 10. Kültürpark Sergi Binası, 1941 / *Kültürpark Exhibition Building, 1941* (Kaynak: Yazıcı, 2014, s.193).

Savaşta tarafsız kalmasına karşın yakın çevresi savaşın doğrudan etkisi altında kalan Türkiye, bu dönemde tam seferberlik durumunu korumuş ancak maruz kaldığı dış baskılara göğüs gerebilmek amacıyla içte birlik ve bütünlük sağlayacak bir dayanışma havasının yaratılması gerekli görülmüştür. Ulusalçı düşüncelerin daha da öne çıkarılmasına neden olan bu gereklilik (Alsaç, 2007, s.100) zamanla kendisini mimariden sanata, ekonomiden eğitime toplumla ilişkili pek çok alanda hissettirmiştir. Kimi zaman modernizmi kendi kültürümüzde arama eğilimi ile açığa çıkan ulusalçı düşünceleri 1940’lı yılların başında basılan kent mekânını konu eden posta pullarında da izlenmek mümkündür.

Posta pullarının konu, içerik ve biçim olarak daha da çeşitlendiği bu yıllarda, kent mekânı kimi zaman arka planda, kimi zaman kurumları temsilen, kimi zamansa mimari dilleri üzerinden anlattıkları ile her zaman modernleşmenin ve ilerlemenin ifadesi olarak pullarda kullanılan figürlerden biri olmuştur. Ankara'da gerçekleştirilen reformların tüm Anadolu'ya yayılmaya ve böylece ülkenin ulus mekânı haline getirilmeye çalışıldığı bu süreçte Ankara gibi diğer kentlerin de modernlik yayan bir nitelik kazanması; sağlığın, temizliğin, güzelliğin ve modern kültürün örneği olması istenmiştir (Tekeli, 1998, s.5). Kentler cumhuriyet ideolojisini aktaran bir sahne ve aktör olarak yerini almış, gerçekleştirilen sistemsel birtakım değişikliklerin ve reformların yeniden biçimlendirilen kent mekânı üzerinden toplumsal yaşama nüfuz etmesi sağlanmıştır. Bu nedenle çalışmada 1940-50 döneminde de kent mekânının posta pullarına sıkça konu edildiği belirlenmiştir.

Ankara'nın konu edildiği 1943 tarihli posta pulunda kentin silüetine ve semalarında uçan uçaklara yer verilmiştir (Tablo 2/K3). Savaşın devam ettiği bu yıllarda posta pullarında uçak figürünün kullanılması dikkat çekicidir. Posta pullarında uçak figürünün yer alması postanın uçak ile taşınacağını ifade etmektedir. Pulun üzerindeki bu görsel kurgu ile 25. yılını dolduran cumhuriyetin askeri gücüne ve modern düzenine vurgu yapılırken, eski ve yeni kent dokusunun tezatlığı üzerinden ülkenin ilerleme ideali ve hızı anlatılmıştır. Sonraki yıllarda posta uçak ile taşınmayacak olsa da uçak figürü sıklıkla pula konu edilmiş, uçan uçağın altında İzmir, İstanbul, Ankara gibi çeşitli kentlerinin silüetlerine yer verilmiştir (Tablo 2/K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10). Kimi zaman tarihi bir kent dokusu, kimi zaman bir cami, kimi zaman ise kentin modern kimlik yapıları üzerinde uçarken resmedilen uçak figürü ile modern, Müslüman, gelişmiş bir ülke haline gelen Türkiye algısı güçlendirilirken, ülkenin sahip olduğu doğal ve kültürel değerlere de vurgu yapılmıştır. Dolayısıyla pullarda modernleşmenin iki sembolü; havacılık ve modern kent düzeni bir arada bütüncül bir anlam kazandırılarak kurgulanmıştır. Öte yandan 1943 tarihli posta pulunda T.B.M.M.'nin tekrar konu edilmesi savaş döneminde halka ulusal egemenliğimize sahip olduğumuz mesajının verilme çabası ile ilgili olarak yorumlanabilir (Tablo 2/T4). Dolayısıyla bu tercih dönemin ulusalcı yaklaşımlarının bir uzantısıdır. Meclis demokrasinin ve cumhuriyetin mekânıdır. Pulda mimari aracılığıyla devletin gücü somutlaştırılmıştır. 1943 tarihli bir diğer posta pulunda ise Arnavutköy sahilinin tepeden görünümü ve yerleşimin denizle buluşması konu edilmiş, daha önceleri asfalt yol bulunmaması nedeniyle ulaşımın güç olduğu bölgenin artık ulaşılabilir bir mesire yeri konumuna geldiği vurgusuyla ülkenin sahip olduğu doğal güzellikler anlatılmıştır (Tablo 2/K1, Fotoğraf 11).

1939'da Hatay'ın ülke topraklarına dahil edilişi anısına 1943 tarihinde basılan posta pulunda ise Asi nehri kıyısında konumlanmış Antakya kenti resmedilmiştir (Tablo 2/K2). Böylece kentin ülke topraklarına katılışı kent mekânı üzerinden temsil edilmiştir.

Bir etnik kimlik olarak Türk göreneklerinin ve tarihsel köklerinin peşine düşen ulusalcı söylemin savaş döneminde öne çıkması halkevlerinin önemini daha da arttırmıştır. 1931-32 de kurulan, çağdaş toplumun folkrolü, yaşamı ve göreneklerine dayanan laik bir Türk milli kimliği yaratmayı hedefleyen halkevleri halkın kültürel gelişimini ve eğitimini hedefleyen en önemli kamusal mekânlardan biri olmuştur. Sadece Türk milliyetçiliğinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması ile yetinmeyip aynı zamanda modernleşmeci bir kültür programını da uygulayan halkevleri ulusalcı söylemin ülkede dolaşımını sağlamıştır (Batuman, 2019, s.25). 1943 tarihli posta pulunda Ankara Halkevi'nin konu edilmesi dönem koşulları ile ilgili bir tercih olarak değerlendirilebilir (Tablo 2/T5). Yapı mimari anlamda Osmanlı geçmişine göndermeler yaparken aynı zamanda Türk kültürünü de modern bir dille yansıtmaktadır. Dolayısıyla pulda devletin ulus devlet anlayışı ve Atatürk'ün modern Türk toplumunu ideallerine ve ilkelerine bağlılığı vurgulanmaktadır.

1943 yılında Cumhuriyet'in 20. yılı anısına basılan posta pullarda cumhuriyetin simge yapılarına yer verilmiştir. Bunun nedeni ideolojinin forma bürünmüş hali olarak mimarinin toplumsal hafızada istemsizce yer alabiliyor olmasıdır. Bu dönemde inşa edilen modern yapılar 20. yılında cumhuriyetin başardıklarının simgesi olarak pullara konu edilmiştir. Bu yapılardan biri olarak Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi binası 1943 tarihli posta puluna konu edilmiştir. Kuruluşu Atatürk tarafından önerilen ve Türkiye'de sosyal bilimlerin gelişmesinde çok önemli bir rolü olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi mimarisi ile de ülkenin modernleşme tarihinde önemli bir yere sahiptir. Görkemli yapının modern kütle düzeni ile Avrupa geleneğinin, detayları ile ise Türk kültürünün izlerini taşıdığı (Aslanoğlu, 2010, s.184), başka bir ifade ile modern mimari ile geleneksel mimariyi sentezleme çabası ile biçimlendirildiği söylenebilir. 1937 yılında inşa edilen yapının mimarı Bruno Taut, cephede anıtsal bir algı yaratmak istemiş, ön cephede alınlık içinde yer alan Atatürk maskı ve Atatürk'ün "Hayatta En Hakiki Mürşit İlimdir" özdeyişi yazısı ile bu algıyı güçlendirmiştir. Bu anlamda yapı görselinin yer aldığı posta pulu ile cumhuriyetin milli kültürüne bağlı, modern bir toplum düzeni oluşturduğu ve modern eğitim kurumlarında modern vatandaşlar yetiştirdiği vurgulanmaya çalışılmıştır (Tablo 2/T7).

Fotoğraf 11. Arnavutköy İstanbul, 1943 / *Arnavutköy, İstanbul, 1943* (Kaynak: Filateli, (t.b.).

Fotoğraf 12. Ankara Halkevi, 1943 / *Ankara Halkevi, 1943* (Kaynak: Anameriç ve Rukancı, 2011, s.33).

Öte yandan analizlerde 40'lı yıllarda posta pullarında anıtlar odağında kent mekânının önceki döneme göre daha çok konu edilmeye başlandığı izlenmiştir. Posta pullarına konu edilen anıtlardan biri 1926'da Ankara Ulus Meydanı'na dikilen Zafer Anıtı'dır. Kurtuluş Savaşı ve Atatürk temalı bu anıtta iki Mehmetçik ve sırtında top mermisi taşıyan bir kadın figürü ile kadın erkek halkın savaş sırasındaki milli birliği ve dayanışması temsil edilirken, at üzerinde sakin ve sağlam duruşuyla Atatürk'ün ileri görüşlülüğü ve başkomutanlık vasfı vurgulanmıştır. Heykelin altındaki kaidede yer alan yazıtta ise Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna ilişkin askeri ve siyasi koşullar hatırlatılmaktadır. Heykel ve Ulus Meydanı Anıtkabir inşa edilene kadar Ankara'da devlet törenlerine ev sahipliği yapmıştır (Bir Başkent'in Oluşumu: Avusturyalı, Alman ve İsveç Mimarların İzleri, (t.b.)). 1943 tarihli posta pulunda anıt Atatürk'e ve Mehmetçik'e odaklanan bir görsel ile konu edilmiş, Türk halkının savaş yıllarındaki ulusal bütünlüğüne ve askeri gücüne vurgu yapılmıştır (Tablo 2/A1, Fotoğraf 13). 1948 tarihli bir diğer posta pulunda ise anıt Atatürk'e, mermi taşıyan kadına, arkasında Türk bayrağı dalgalanan Ankara kalesine ve Cumhuriyet'in 25. yılına odaklanarak resmedilmiştir (Tablo 2/A5).

Pulda genç cumhuriyetin doğuşu, kadınların fedakarlığı, ulusal egemenlik ve aydınlık yarınlar sembolize edilirken cumhuriyetin 25. yılında daha da güçlendiği ve dimdik ayakta olduğu Türk halkına ve dünyaya anlatılmak istenmiştir. Atatürk'ü, Kurtuluş mücadelesini ve cumhuriyeti anlatan anıtların konu edildiği posta pullarından bir diğeri ise 1943 tarihli Taksim Cumhuriyet Anıtı konulu puldur (Tablo 2/A4). Taksim Cumhuriyet Anıtı sadece Cumhuriyet dönemi İstanbul'unun değil, yeni Türkiye'nin sembolü haline gelen Taksim Meydanı'nı niteleyen en önemli öğedir. 1928'de dikilen heykelde iki ana sahne halinde Kurtuluş Savaşı sırasında ve Cumhuriyet Türkiye'sinde Atatürk ve onun yakın çevresindeki silah arkadaşları ve devlet adamları 1. Ulusal Mimarlık akımı etkisinde tasarlanan kaide içerisinde konumlandırılarak tasvir edilmişlerdir (Kuruyazıcı, 1998, s.91-92). Bu tema anıtın dört bir yanındaki farklı kompozisyonlarla betimlemiştir. Anıtın Taksim yönüne bakan kısmında 30 Ağustos zaferi temsil edilirken, İstiklal Caddesi yönüne bakan kısmında Cumhuriyet Türkiye'si canlandırılmıştır. Bu kısımda Atatürk ve dava arkadaşlarından birkaçı sivil kıyafetler içerisinde betimlenmiştir. Diğer yüzeylerde ise biri savaş diğeri barış sancağı taşıyan birer asker figürü bulunmaktadır. 1943 tarihli posta pulunda anıtın cumhuriyet Türkiye'sini tasvir eden yönü ve arka planda kalan meydan resmedilmiş, böylece Atatürk'ün daimi liderliğinde ilerleyen Türkiye'ye vurgu yapılırken Atatürk ve yakın çevresi anılmıştır.

1943 tarihli posta pulunda yer verilen anıtlardan bir diğeri modern başkent Ankara'nın imarında önemli bir yere sahip Güven Park'ta yer alan Güvenlik Anıtı'dır (Tablo 2/A2, Fotoğraf 14). 1936'da açılan anıtın ön yüzünde abartılı, güçlü, kaslı, silah taşıyan iri beden tasvirleri, arka yüzünde ise ortada pelerinli Atatürk figürü ve yanında silahlı kuvvetleri temsil eden güçlü insan figürleri yer almaktadır. Bozdoğan'a göre bu anatomik yapı, sert ifadeler ve savaşçı duruş tasviri milliyetçi dönemi yansıtmaktadır (Bozdoğan, 2008, s.305). Güçlü insan figürleri ile güvenlik güçlerinin, jandarmanın kısacası silahlı kuvvetlerin gücü ve önemi sembolize edilirken rölyefler ile zeki, sağlıklı, çalışkan yaşlı ve genç Türk halkının iyilikseverliği ve kutsallığına vurgu yapılmıştır (Ertuna, 2005, s.8-9) Öte yandan, kaidede yazılı "Türk, Öğün, Çalış, Güven" ifadesi, topluma mesaj verirken, sert yüz ifadeleri ve devasa bedenleri ile heykeller, güçlü toplumu tasvir etmektedir (Çetin, 2021, s.93). Posta pulunda bu anıtın ön yüzüne yer verilirken, arka planında kent mekânı konumlandırılmıştır. Böylece pul ile Türk silahlı kuvvetlerinin gücü ve öneminin yanı sıra modern kent mekânı da vurgulanmıştır.

1943 tarihli diğer bir posta pulunda Afyon Büyük Utku Anıtı konu edilmiştir (Tablo 2/A3). Anıt Afyonkarahisar'ın Yunan işgalinden kurtuluşu ve Büyük Taarruz anısına 1936'da dikilmiştir.

Kaidenin üstünde, tunçtan yapılmış çıplak iki erkek heykeli yer almaktadır. Bu heykellerden ayakta olan, düşmanı ayakları altına almış Türkü; ayaklar altında yatan ise Türkiye'yi işgal eden düşmanları simgelemektedir. İşgalcileri sembolize eden ve yerde yatan figürün büyük bir çaresizlikle aşağı sarkmış olan başındaki ıstıraplı yüz ifadesi ve bitkin vücudu yenilgiyi göstermektedir. Ayaktaki figürün yüzünde ise büyük bir hiddet ifadesi vardır. Gerilmiş kasları, şişmiş boyun damarları, yukarı kalkmış kolları, biri yumruk şeklinde sıkılmış, diğeri bir şeyi parçalayacakmış gibi açılmış elleri ile ayakları altında yatan figüre yukarıdan bakarak adeta ezemektedir. Heykeli taşıyan kaidenin çevresindeki kabartmaların ön yüzde ise Atatürk'ün sol profilden bir portresi, arka yüzde Türk askerinin taşıdığı sancağı işgalden kurtulan halkın öpmesi, sol yüzde Atatürk, İsmet İnönü, Fevzi Çakmak'ın harita üzerinde yaptıkları Başkomutanlık Meydan Muharebesi planı, sağ yüzde ise Türk askerinin yaptığı bir süngü saldırısı betimlenmiştir (Uz ve Uz, 2017, s.727). 1943 tarihli Büyük Taarruz anısına basılan posta pulunda bu anıtın konu edilmesi ile ülkeye ve dünyaya Türk gücünün ve zaferinin büyüklüğü anlatılmak istenmiştir.

Fotoğraf 13. Ankara Emniyet Anıtı, 1943 / *Ankara Victory Monument, 1943*
(Kaynak: Anameriç ve Rukancı, 2011, s.31).

Fotoğraf 14. Ankara Zafer Anıtı, 1943 / *Ankara Security Monument, 1943*
(Kaynak: Anameriç ve Rukancı, 2011, s.32)

Posta pulunda Kızılay Binası'nın konu edilmesi ise hem ulusalcı düşüncelerin güçlendiğini hem de ülkenin modernleştiği vurgusunun hala önemsendiğini göstermesi açısından önemlidir (Tablo 2/T8). 1946 tarihli pulda yapı, önünde düzenlenmiş kent mekânı ve kurum amblemi odağında resmedilmiştir. Kızılay Osmanlı'dan Cumhuriyet'e devam eden ve yardıma ihtiyacı olanlara yardım etmek amacıyla kurulmuş bir kurumdur. Kızılay Hizmet Binası başkenttin imarı kapsamında ulusal dayanışma yaklaşımının bir ifadesi olarak 1929 yılında inşa edilmiştir (Bayraktar, 2013, s.24). Kızılay Genel Merkezi'nin bu hizmet binasına taşınmasıyla birlikte önündeki park Kızılay Parkı, meydan ise Kızılay Meydanı, semtin adı ise Yenişehir yerine Kızılay olarak anılmaya başlanmıştır (Çağlar ve ark., 2006, s.180).

1979 tarihinde yıkılışına kadar yapı; çatısındaki amblem, önündeki bahçesi, küçük havuzu, parktaki büfede satılan maden sodası ile kentin ve cumhuriyetin önemli simge yapılarından biri olarak varlığını sürdürmüştür (Bayraktar, 2013, s.27).

Savaştan sonra ABD'nin dünyanın hâkim gücü haline gelmesi, ülkedeki dengeyi daha açık bir siyasi sisteme, daha liberal ve açık bir iktisadi modele doğru kaydırırken Sovyetlerin toprak talepleri Türk devletini ABD ve batı ittifakıyla sıkı bir iş birliği yapmaya itmiş, düşen üretim miktarı ve beraberinde düşen yaşam standartları, ülkede iktidara karşı muhalif düşünceleri ortaya çıkarmıştır (Pamuk, 2011, s.290-291). 1947'de ABD'nin yaptığı ekonomik yardımlar başta tarım, sonrasında ulaşım ve iletişim araçlarının gelişmesini ivmelendirmiş, bu süreçte baş döndürücü bir dönüşüm yaşanmaya başlanmıştır (Dodd, 2016, s.74). Devletçiliğin toplumsal refah ve halkın yönetime daha geniş katılımı çerçevesinde yeniden tanımlamasını öneren yeni fikirlerin geliştiği (Karpaz, 2019, s. 232) böylesi bir dönemin sonunda çok partili tam demokrasi sistemine geçiş çabaları başlayarak 1946'da Demokrat Parti kurulmuştur (Zürcher, 2012, s.312). Demokrat Parti'nin kurulması otoritenin keskin bir değişim yaşamasına neden olurken, demokrasi konusundaki önemli gelişmelerin önünü açmıştır. Öte yandan savaş sonrası dönemin meclisinin önceliklere kıyasla çok daha aktif ve talepkâr bir tutum sergilemesi demokrasi adına kaydedilen önemli gelişmelerden bir diğeridir (Lewis, 2017, s.501). Demokrasinin aynı zamanda serbest ekonomik teşebbüs anlamına gelmesi ve uygulamaya konan liberalleşme politikası çeşitli yönleri ile önceki dönemlerden farklılaşan bir dönüşüm sürecini başlatmıştır.

1948 Avrupa Güreş Şampiyonası'nın İstanbul'da yapılmasının kararlaştırılması ile hem bu müsabakaların gerçekleştirilebileceği hem de İstanbul'da düzenlenen modern spor müsabakalarına ev sahipliği yapabilecek modern kapalı bir spor salonuna ihtiyaç duyulmuş, bu eksikliğin giderilmesi amacıyla İstanbul Valisi Lütfi Kırdar tarafından çalışmalar başlatılmıştır. İtalyan mimar Paolo Vietti-Violi ile Türk mimarlar Şinasi Şahingiray ve Fazıl Aysu tarafından mimari projesi hazırlanan İstanbul Spor ve Sergi Sarayı, 3 Haziran 1949 yılında ilk kez «Avrupa Güreş Şampiyonası» için hizmete açılmış, 2 Ekim'de ise ülkenin liberalleşmeye başlayan ekonomi politikalarının uzantısında düzenlenen "İstanbul Uluslararası Ticaret ve Sanayi Fuarı"nın mekânı olmuştur (İstanbul Lütfi Kırdar, (t.b.)). Zaman içerisinde pek çok spor müsabakasına ve etkinliğe ev sahipliği yapan İstanbul Spor ve Sergi Sarayı, uzun yıllar İstanbul'un tek kapalı spor ve sergi salonu olma özelliğini sürdürmüştür. Yapı gerek cumhuriyetin idealize ettiği toplumsal düzenin oluşmasına yönelik güçlü işlevi, gerekse sahip olduğu modern mimari dili ile önemli bir yere sahiptir.

1949 tarihli posta pulunda ülkenin ekonomik alandaki gelişiminin ve artık uluslararası ortama eklemlendiğinin bir kanıtı olarak İstanbul Spor ve Sergi Sarayı'nda gerçekleştirilen "İstanbul Uluslararası Ticaret ve Sanayi Fuarı"na vurgu yapılmıştır. Pulda yapının görseline ve etkinlik tarihlerine yer verilerek etkinlik ve etkinliğin gerçekleştirildiği yapı üzerinden ülkenin ekonomik gelişimi ve geleceğe umutla, güvenle bakan, sağlıklı, üretken, yaratıcı, entelektüel, gençlerin yetiştirildiği temsil edilmiştir (Tablo 2/T9).

1944 yılında İstanbul Beşiktaş'ta Barbaros Meydanı'nda inşa edilen Barbaros Anıtı ise konu itibarıyla devletin sipariş ettiği cumhuriyet ideolojisini yansıtan diğer heykellerden farklıdır. Heykelde Beşiktaş'ta türbesi bulunan, Osmanlı döneminin başarılı denizcisi Barbaros Hayrettin Paşa ve arkadaşları konu edilmiştir. Heykelde Barbaros ve arkadaşlarının bayraklar ve silahlarıyla karaya çıkışı tasvir edilmiştir. Türklüğünden şeref duyulan Osmanlı devlet adamlarının anıtlarının dikilmesi dönemin milliyetçilik anlayışının bir sonucu olarak yorumlanabilir. Anıt 1949 tarihli posta pulunda konu edilerek hem Türklük ve kahramanlık yüceltilmiş hem de meydan vurgulanmıştır (Tablo 2/A6).

1940'lı yıllarda savaşın etkisiyle ortaya çıkan milliyetçi düşüncelerin paralelinde tarımsal gelişimi ivmelendiren ekonomi politikaları uygulanmaya başlanmış, milli bir iktisat sisteminin temellerini atmak amacıyla 1944'te akademisyenlerin, milletvekillerinin ve siyaset adamlarının katılımıyla I.Türk Kooperatifçilik Kongresi¹⁵ düzenlenerek ülkede kooperatifçiliğin gelişimi hakkında fikir alışverişi yapılmış, kongrenin her üç yılda bir düzenlenmesi kararlaştırılmıştır. Bu kapsamla 1947'de kooperatif delegeleri davet edilerek kooperatifçiliğin ana prensiplerinin tartışıldığı, ihtiyaçların ve isteklerin dile getirildiği II.Türk Kooperatifçilik Kongresi, 1950'de ise yine delegelerin katılımıyla kooperatiflerin genel gidişatının, yapı kooperatiflerinin ve ülkedeki konut sorununun tartışıldığı III. Türk Kooperatifçilik Kongresi düzenlenmiştir. 1950 yılında kongreyi konu eden pullar basılmış (Tuna, 1952, s.260), pullarda Ziraat Bankası ve ek binası olarak kullanılan Emniyet Sandığı binasına yer verilmiş, mimari yapı kongreyi temsil eden bir imge olarak kullanılmıştır (Tablo 2/

T10). Ziraat Bankası o dönemde Osmanlı Devleti'nden devralınan yerli bankaların en büyüğü olarak gelişimi cumhuriyet yönetimi tarafından desteklenen ve öz sermayesi oldukça sınırlı olan kooperatiflerin verdikleri fonların kaynağı olan bir kurumdur. Bu nedenle pulda kurumun idare binası görseline ve kurumun kurucusu Mithat Paşa'nın portresine yer verilerek kongrenin adı vurgulanmıştır. 1929'da projesi Mongeri tarafından hazırlanan ve Ankara'da inşa edilen idare binası, aynı zamanda Türk modern mimarlık tarihi açısından da önemli bir yapıdır. I. Ulusal Mimarlık akımı etkisiyle tasarlanan yapının gerek içi, gerekse cephesi Selçuklu-Osmanlı sanatı ve mimarisi izleri taşıyan bezemeleri ve dekorasyonu modern ve milli unsurları bir arada barındırmaktadır (Hasol, 2017, s.49). Bu yönüyle yapının cumhuriyet sonrasında ülkede oluşan 'modern' ve 'milli' bir mimari oluşturma çabalarının ilk ürünlerinden biri olduğu söylenebilir. Pulda bu yapıya yer verilerek hem kongrenin önemine vurgu yapılmış, hem de devlet tarafından modern kalkınma hareketinin bir parçası olarak tarımın ve üreticinin desteklediği mesajı verilmeye çalışılmıştır. III. Türk Kooperatifçilik Kongresi'ni konu eden bir diğer pulda ise bir tasarruf ve ödünç verme kurumu olarak Mithat Paşa tarafından kurulan ve daha sonra Ziraat Bankası bünyesine katılan Emniyet Sandığı'nın Ankara Şubesi binasına (Dinçer, 2014, s.46) yer verilmiştir. Posta pulunda verilen mesaj, yine mimari yapının imgesi ile somutlaştırılmıştır (Tablo 2/T11).

¹⁵ Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren köylünün desteklenmesi ve tarım politikaları her zaman önemsenmiştir. Atatürk kooperatifçiliğinin, özellikle de tarımsal kooperatifçiliğinin, kalkınma için gerekliliğine inanmış; çeşitli konuşmalarında bu konudaki görüşlerini ve siyasi kararlılığı dile getirerek kooperatifçiliğe ilişkin düzenlemeler ve uygulamalar üzerinde tartışmasız yönlendirici rol üstlenmiş ve 1929 yılında tarım kredi kooperatifinin örgütlenmesine, kurucu ortak olarak öncülük etmiştir (İnci, 2010, s.103, Tecer, 2006, s.76).

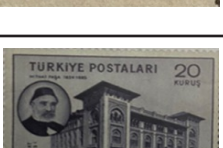

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ POSTA PULLARINDAKİ KENTSEL VE MİMARİ İMGELERİN DEVLET İDEOLOJİSİ BAĞLAMINDA

Tablo 2.
1940-1950 Dönemi Posta Pulları ve Anlamsal Çözümlemesi

	Posta Pulu/Gösterge	Yıl	Gösteren	Gösterilen	
				Düz Anlam	Yan Anlam
KENT SİLÜETİ		1 Nisan 1943	Arnavutköy-İstanbul / Ağaçlar, deniz, uzakta görünen yerleşim	Arnavutköy manzarası	Arnavutköy'ün artık ulaşılabilir bir mesire yeri olması, Ülkenin zengin kentsel ve doğal güzellikler
		29 Ekim 1943	Ankara / Uçaklar, yerleşim, bulutlar, kale, ağaçlar	Kale eteklerinde kurulmuş eski kentin semalarında uçan uçaklar	25. yılını dolduran Cumhuriyet'in askeri gücü ve modern kent düzeni Başkent Ankara'nın eski ve yeni kent dokusunun tezathığı üzerinden ülkenin ilerleme ideali ve hızı Ülkede havacılığın ve postacılığın gelişimi
		1 Nisan 1943	Antakya / Evler, nehir, dağ, ağaçlar	Dağ eteğinde, nehir kenarında kurulmuş Antakya	Hatay'ın ülke topraklarına katılışı Ülkenin zengin kentsel ve doğal güzelliklerinin tanıtılması.
		1 Ocak 1949	İzmir / Liman, uçak, kent, deniz, cami, ağaçlar, yapılar	Modern bir limanı olan, denizle iç içe bir kıyı kenti olan İzmir semalarında uçan uçak	Ülkede artık modern, kültürüne bağlı ve dini değerlere saygılı gelişmiş kentlerin var olduğu Ülkenin zengin kentsel ve doğal güzelliklerinin tanıtılması Ülkede havacılığın ve postacılığın gelişimi
		1 Ocak 1949	Ankara / Uçak, yerleşim, kale	Ankara Kalesi eteklerindeki geleneksel kent dokusu semalarında uçan uçak ve modern bir köprü	Başkent eski ve yeni kent dokusunu bir arada barındıran hem modern, hem de geçmişten gelen kültürel kodlara sahip bir kent olduğu Ülkenin modernleşme ideali ve Havacılığın ve postacılığın gelişimi
		1 Ocak 1949	İzmir /	İstanbul Boğazı semalarında uçan uçak	İstanbul'un doğal ve kentsel güzelliğinin tanıtılması Ülkede havacılığın ve postacılığın gelişimi
		19 Mayıs 1950	İstanbul / Deniz, surlar, uçak, ağaçlar, yerleşim	İstanbul Boğazı kıyısındaki surların semalarında uçan uçak	İstanbul'un doğal ve kültürel zenginliğinin tanıtılması Ülkede havacılığın ve postacılığın gelişimi
		17 Ekim 1950	Modern bir limanı olan, denizle iç içe bir kıyı kenti olan İzmir semalarında uçan uçak	Ülkede artık modern, kültürüne bağlı ve dini değerlere saygılı gelişmiş kentlerin var olduğu	Hezarfen Ahmet Çelebi'nin Galata kulesinden uçuşu üzerinden Türk'ün bilimdeki ve havacılıktaki öncülüğü Devletin bilime öncelik vermesi İstanbul'un doğal ve kültürel zenginliğinin tanıtılması
		17 Ekim 1950	İstanbul / Uçak, köprü, eski ve yeni kent dokusu, cami, deniz, tekneler	İstanbul Tarihi Yarımada ile yeni kent dokusu ve onları birleştiren Haliç köprüsü semalarında uçan uçak	İstanbul'da tarihi yarımada ve modern kentin bir aradığı ve kentsel gelişim Havacılığın ve postacılığın gelişimi Türkiye'nin her alanda kalkınan, gelişen, modern ama kültürel ve dini değerlerine bağlı bir ülke olması
		16 Şubat 1950	İzmir / Uçaklar, modern bir kentsel açık alan, ağaçlar, kent dokusu	Kültürpark semalarında uçan uçaklar	İzmir fuarının tanıtılması Havacılığın ve postacılığın gelişimi Ülkede modern kurguya sahip açık kentsel mekânların yer aldığı kentler olması Türkiye'nin dünyayla entegre olması

Tablo 2 devamı

T1		31 Aralık 1940	İstanbul Büyük Postane/ Görkemli mimari yapı, geniş cadde, arabalar, bulutlar	(1. İŞLEVİ) Modern posta hizmetlerinin yürütüldüğü Postane Binası	Modern yapılar, modern işlevler ve modern kent düzeni Osmanlı'dan devralınan geçmişin sembolik mekânları ve ulusun köklü geçmişi Türkiye'nin modern bir ülke haline gelmesi Aydınlık gelecek
T2		20 Ağustos 1941	İzmir Fuarı Sergi Sarayı/ Modern mimari yapı, bayraklar, düzenlenmiş kentsel çevre	(1. İŞLEVİ) İzmir Enternasyonal Fuarı kapsamındaki sergilerin düzenlendiği mekân	Ülkenin modern yüzü Yeni bir toplum inşa etme ve yeni bir ulusal kimlik etrafında birleşme ideali Binanın modern mimari kurgusu üzerinden batıyla eş bir kent görünümüne kavuştuğunun temsili
T3		20 Ağustos 1941	İzmir Sağlık Müzesi/ Modern mimari yapı, heykel, düzenlenmiş kentsel çevre	(1. İŞLEVİ) Sağlıklı bir ulusun nasıl yetişmesi gerektiğini halka öğretmek amacıyla inşa edilen müze	Modern yapılar, modern işlevler ve modern kent düzeni Atatürk'ün modern Türkiye'nin daimi lideri olduğu Ulusun ve kent mekânının modernleştiği
T4		20 Ağustos 1943	İzmir Fuarı 9 Eylül Antresi/ Modern yapı, bayraklar	(1. İŞLEVİ) İzmir Enternasyonal Fuarı Giriş Kapısı	Modern yapılar, modern işlevler ve modern kent düzeni Fuarın uluslararası niteliği Ülkenin ileri medeniyet seviyesini yakaladığı Türkiye'nin dünyayla entegre olması
T5		1 Nisan 1943	Ankara Büyük Millet Meclisi/ Yapı, bayrak, önünden geçen geniş ve düzenli cadde	(1. İŞLEVİ) Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasal devlet organı	Modern yapılar, modern kentler, Demokrasinin sarsılmaz varlığı Ulusal egemenlik ve devletin gücü Ulusal gururun temsiliyeti
T6		1 Nisan 1943	Ankara Halkevi/ Modern yapı, düzenlenmiş kentsel çevre, heykel	(1. İŞLEVİ) Mimari yapı, Atatürk heykeli, düzenlenmiş kentsel çevre	Kökü Osmanlı geçmişine dayanan milli Türk kültürünün modernleştirilmesi Atatürk'e ve ilkelerine bağlılık Ulus devlet anlayışı
T7		29 Ekim 1943	Ankara Dil tarih Coğrafya Fakültesi/ Modern büyük yapı, giriş kapısı, ağaç, düzenlenmiş kentsel çevre	(1. İŞLEVİ) Üniversite kademesinde eğitim veren kurum yapısı	Modern yapılar, modern işlevler ve modern kent düzeni 20. Yılında Cumhuriyetin başardıkları Gençliğin eğitimine verilen önem. Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişen, ilerleyen, çağdaş bir ülke olduğu
T8		11 Haziran 1946	Ankara Türkiye Kızılay Derneği/ Modern yapı, ağaçlar, Türkiye Kızılay kurum amblemi,	(1. İŞLEVİ) Türkiye Kızılay Derneği Hizmet Binası	Türkiye Kızılay Derneği'nin ülke için önemli ve modernleşen kurumsal yapısı Modern yapılar, modern kentler Yapının Ankara'nın sembolik yapılarından biri olarak kent hafızasındaki yeri
T9		1 Ekim 1949	İstanbul Spor ve Sergi Sarayı/ Modern yapı, ağaçlar, bulutlar, düzenlenmiş kentsel çevre	(1. İŞLEVİ) İstanbul Sergisi mekânı	Modern yapılar, modern işlevler ve modern kent düzeni Ülkenin ekonomik alandaki gelişimi ve uluslararası ortama eklenildiği Ülkede geleceğe umutla, güvenle bakan, sağlıklı, üretken, yaratıcı, entelektüel, gençlerin yetiştirildiği Genç ve dinamik Cumhuriyet vurgusu
T11		21 Aralık 1950	Ankara Ziraat Bankası/ Modern yapı, portre	(1. İŞLEVİ) Bankacılık ve kredi işlemleri için kullanılan banka yapısı	Modern yapılar, modern işlevler ve modern kent düzeni III. Türk Kooperatifçilik Kongresi Tarımın, üreticinin desteklediği ve böylece ekonomik gelişimin sağlandığı Ülkede yürütülen tarımsal kalkınma hareketi Mithat Paşa'nın anılması
T12		21 Aralık 1950	Ankara Emniyet Sandığı/ Modern yapı, düzenlenmiş kentsel çevre, portre	(1. İŞLEVİ) Tasarruf ve ödünç verme kurumu	III. Türk Kooperatifçilik Kongresi Ekonomik gelişimin ve modernleşmeyi desteklenmesi Mithat Paşa'nın anılması.

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ POSTA PULLARINDAKİ KENTSEL VE MİMARİ İMGELERİN DEVLET İDEOLOJİSİ BAĞLAMINDA

Tablo 2 devamı

ANITLAR ODAĞINDA KENT MEKÂNI	A1		1 Nisan 1943	Ankara Zafer Anıtı/ Atatürk, asker, kadın, at, silah	Kurtuluş Savaşı ve elde edilen zafer	Milli mücadelede Atatürk Atatürk'ün ileri görüşlülüğü Zaferde kadın erkek halkın büyük desteği ve fedakarlığı Ulusal bütünlük ve askeri güç
	A2		1 Nisan 1943	Ankara Güvenlik Anıtı/ iki kaslı hareket eden erkek, silah	Kuvvetli silah taşıyan iki genç erkek	Güvenlik güçlerinin, jandarmanın gücü ve önemi Modern kentsel mekânlar modernleşen toplum Halkın huzur içinde çalışmaya devam edebileceği
	A3		1 Nisan 1943	Afyon Büyük Utku Anıtı/ iki çıplak ve güçlü erkek	Güçlü bir erkeğin diğerini yenmesi	Afyon'un kurtuluşu ve 30 Ağustos'un anılması Emperyalizmin çöküşü Türkiye'nin askeri gücünün ve zaferlerinin dünyaya anlatılması Türkiye'nin kurtuluş mücadelesindeki üstünlüğü
	A4		1 Nisan 1943	İstanbul Taksim Cumhuriyet Anıtı/ Atatürk, sivil ve askeri giyimli insanlar, bayrak, asker, kent mekânı	Yakın çevresindekilerle bir arada tasvir edilmiş Atatürk figürü	Cumhuriyet'in 20. yılında ilerlemeye devam eden Cumhuriyet ve Türkiye Türkiye'nin özgürlük mücadelesi Ülkedeki modern kent meydanları
	A5		29 Ekim 1948	Ankara Zafer Anıtı/ Atatürk, at, kadın, bayrak, kale, güneş	At üzerinde ileri bakan Atatürk heykeli	Genç Cumhuriyet'in doğuşu, Kadınların Kurtuluş mücadelesindeki fedakarlığı, Ulusal egemenlik Cumhuriyetin 25. yılında daha da güçlü olması Genç cumhuriyeti aydınlık yarınların beklediği
	A6		1 Temmuz 1949	Beşiktaş Barbaros Anıtı/ Osmanlı kıyafetleri içinde bir insan, iki asker, bayrak ve silah	Elinde silah tutan Barbaros Hayrettin Paşa ve bayrak taşıyan askerler	Türklüğünden şeref duyulan Osmanlı devlet adamları Türklüğün yüceltilmesi Türkün geçmişten günümüze elde ettiği askeri başarılar

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çalışmanın odaklandığı Erken Cumhuriyet Dönemi'nde toplumla ilişkili her alan, yöneticilerin modern ve ulusal bir devlet sisteminin temsili olarak benimsediği modernleşme ideolojisi bağlamında şekillendirilmiştir. Bu amaçla gerçekleştirilen reformların her biri toplumsal düzenin yanı sıra yapılı çevreyi de etkilemiş, bu yolla somutlaşarak görünür hale gelmişlerdir. Gerçekleştirilen her reformun hem toplumun her kesimine, hem de dünyaya anlatılması ise devletin kendi ideolojisini meşrulaştırmasının bir yolu olarak kabul edilmiştir. Dönemin sınırlı kitle iletişim araçları, ekonomik sıkıntılar ve ulaşım zorlukları düşünüldüğünde cumhuriyet yönetiminin kullandığı en önemli ideolojik araçlardan birinin posta pulları olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü posta pullarının içerikleri cumhuriyetin o dönemde nasıl görünmek istediği ile ilişkili olarak belirlenmiştir. Bu bakışla çalışmada irdelenen, mimari yapıları ve kent mekânını konu eden posta pullarının da benzer bir anlayışın ürünü oldukları söylenebilir. Yapıyı ve kentsel mekânı kentsel yaşamın sıradan düzeninin bir parçası olarak değil, ideoloji eksenli sembolik anlamları ile konu eden bu posta pullarının içerikleri dönemin değişen ekonomik, sosyal, politik ve kültürel ortamı ile ilişkili olarak farklılaşmıştır. Bu nedenle çalışma kapsamında posta pulları Erken Cumhuriyet Dönemi olarak tanımlanan 1923-1950 dönemi ülkedeki ve dünyadaki gelişmeler bağlamında 1923-1939 ve 1940-1950 olarak belirlenen iki alt dönemde gösterge bilimsel yöntemle analiz edilmişler, pullarda yer alan kentsel ve mimari imgeler düz anlamlarının yanı sıra Eco'nun mimarlık göstergebilimine ilişkin çözümleme yönteminin bir bileşeni olarak tanımladığı yan anlamları üzerinden analiz edilmişlerdir. Çalışmada Eco'nun tamamen nesnel karaktere sahip olmadığını belirttiği yan anlam çalışmada toplumsal bağlam ve ideolojiler gibi dönemlerin kendi bileşenleri ile ilişkili bir düzlemde yorumlanarak belirlenmişlerdir.

Cumhuriyetin ilk yılları bir ulusun yeniden inşa edildiği, toplumla ilişkili her alana yönelik pek çok reformun gerçekleştirildiği, aynı zamanda savaştan çıkmış bir toplumun temel gereksinimlerinin karşılanmaya çalışıldığı, ancak ekonomik ve teknik eksikliklerin belirleyici olduğu bir dönemdir. Bu dönemde başta başkent Ankara olmak üzere ülkenin tamamı adeta bir şantiye görünümündedir ve kentler henüz tam anlamıyla istenen modern düzene kavuşmamıştır. Dolayısıyla 1920'li yılların sonuna kadar sistemsiz değişimin mekânsal yansımaları oldukça sınırlı boyutlardadır. Bu nedenle cumhuriyetin ilk yıllarında basılan posta pullarında daha çok Osmanlı'nın modernleşme sürecinde inşa edilen yapıların konu

edildiği izlenmektedir. Ancak bu durum, bahsi geçen yapıların posta pullarında yer almasının ideolojik bir anlamı olmadığı şeklinde yorumlanmamalıdır. Aksine bu yapılar ve kentsel mekanlar pullara konu edilerek tüm dünyaya ulusun köklü bir geçmişe sahip olduğu ve modernleşmenin bu köklü geçmişin üzerine temelleneceğini mesajı verilmiştir. 1930'lu yıllar artık Cumhuriyet reformlarının toplumsal ve mekânsal yansımalarının görünür hale geldiği ideolojinin somut olarak vurgulandığı yıllardır. Bu yıllarda reformlar daha çöşkulu, daha kararlı ve daha ideolojik bir anlayışla uygulanmakta ve sonuçları izlenmektedir. Özellikle ekonomide kriz sonrası benimsenen devletçilik anlayışı ve bu yolla devletin kurduğu fabrika yerleşkeleri halka modern bir yaşamı örnekleyen; fuarlar ise dünya ile entegrasyonu sağlayan, ticareti hareketlendiren mekânlar olarak pullara konu edilmiş; bu yolla ülkenin sanayileştiği, geliştiği ve ileri bir medeniyet seviyesine ulaştığı kendi halkına ve dünyaya anlatılmak istenmiştir. 1940'lı yıllar ülkede ve dünyada yaşanan sıkıntılara rağmen modernleşmenin halen devlet ideolojisi olarak kabul gördüğü yıllardır. Dünyanın tamamını etkileyen savaş ortamında ülkeyi sıkıntılardan korumanın ancak birlik beraberlik ortamı ile sağlanabileceği düşüncesi, ulusalcı ve milliyetçi söylemleri gündeme getirmiştir. Tarihselci yönelimleri açığa çıkaran bu söylemleri posta pullarında da takip edebilmek mümkündür. Bu nedenle dönemin posta pullarında yeni inşa edilmiş modern işlevlere sahip yapılar kadar kentlerin geleneksel dokusu, Osmanlı'dan devralınan zengin mimarlık mirası gibi konulara da yer verilmiştir. Öte yandan dönemin posta pullarında ülkenin modern kentlerinde yeni kent düzeninin ayrılmaz bir parçası, aynı zamanda demokrasinin sembolü olarak belediyenin ya da hükümet konağının önünde düzenlenen meydanlarda ya da parklarda dikilen heykellere de sıklıkla yer verilmiştir. Dönemin ulusalcı ve milliyetçi söylemi paralelinde kurgulanan bu pullarda çoğunlukla Atatürk'ü, milli mücadeleyi, cumhuriyeti, Türk halkının kahramanlığını, zekasını, çalışkanlığını ve gücünü anlatan heykeller konu edilmiştir. Böylece cumhuriyetin ve Türk halkının başardıklarının yanı sıra artık şehirlerde Batı'daki örneklerine benzeyen, meydan odaklı kentsel mekanların olduğu tüm ülkeye ve dünyaya anlatılmak istenmiştir.

Sonuç olarak Erken Cumhuriyet döneminde modernizm her zaman arzulanan bir olgu olmuştur. Modernlik anlayışı dönemlerin ekonomik, sosyal, politik ve kültürel dinamikleri bağlamında farklılaşsa da, ideolojiler aynı hedeflerle ancak farklı söylemlerle varlık bulmuşlardır. Farklılaşan söylemler ideolojiyi görünür hale getiren mimari ve kent mekânı üzerinden okunabilmiş, bu mekânların posta pullarına konu edilmesi ile ise ideolojilerin daha geniş bir etki alanına sahip olmaları sağlanmıştır.

Dolayısıyla çalışmaya konu edilen dönemde posta pullarının çoğunda kent mekânı kimi zaman odak, kimi zaman ise arka fon olarak yer almış, anlatılmak istenen pek çok şey mimari yapı ya da kent imgesi üzerinden anlatılmıştır. Değişimi anlatan, ideolojiyi sembolik ifadelerle destekleyen 1923-1950 dönemi posta pullarında kent mekânı sadece mekânsal anlamlarıyla değil, sanayileşmenin, ekonominin, eğitimin vb. ulaştığı ve ya ulaştırılmak istendiği seviyeyi niteleme işlevi ile yer almış, böylece bütün yönleriyle gelişmiş bir kalkınma hareketi somutlaştırılarak dünyaya tanıtılabilmektedir. Bu anlamda pullarda yapıların kentsel mekanda sahip oldukları etkiden çok daha güçlü bir etki ile sunuldukları ve idealin simgesi haline geldikleri söylenebilir. Dolayısıyla posta pullarını sadece birer posta ödeme belgesi olarak değil özellikle iletişim olanaklarının çok gelişmediği dönemlere ilişkin araştırmalarda, devletlerin ideolojilerini ve ideallerini okumak amaçlı kullanabilmek, bir bilgi kaynağı olarak değerlendirmek ve bu bakışla kent araştırmalarına katkı sağlamak mümkündür.

KAYNAKLAR

- Ağaoğulları, M.Z. ve Papuçoğlu, M.B. (2009). *İşfila Türk pulları ve antiyeleri kataloğu 1863-2008* (Cilt 1). Kaptan Ofset.
- Akoba, M. (1963). *Türkiye’de pul ve pulculuk*. Ceylan Yayınları.
- Aktulum, K. (2013). *Halk kültürünün posta pullarında yansıtılma biçimleri folklor ve metinlerarasılık*. Çizgi Kitabevi.
- Alemdar, Y. (2010). Anlatıya dayalı bir kent okuması: Kayseri Sahabiye Mahallesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(29), 283-306.
- Alsaç, Ü. (2007). İkinci Ulusal Mimarlık dönemi. R. Holod, A. Evin, S. Özkan (Ed.), *Modern Türk mimarlığı* (s. 99-107) içinde. Yalçın Matbaacılık.
- Anameriç, H. ve Rukancı, F. (2011). *Posta pullarında başkent Ankara seçmeler (1922-2008)*. VEKAM.
- Aritan, Ö. ve Sayar, Y. (2009). İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi ve dönüşüm süreçleri. *Ege Mimarlık*, 3(70), 20-25.
- Asiliskender, B. (2009). Anadolu’da “Modern” bir yaşam kurmak: Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası ve lojmanları. A. Cengizkan (Ed.), *Fabrika’da barınmak* (s. 111-129) içinde, Arkadaş Yayınları.
- Aslanoğlu, İ. (2010). *Erken Cumhuriyet dönemi mimarlığı (1923-1938)*. Bilge Kültür Sanat.
- Avcı, M. (2014). Atatürk dönemi demiryolu politikası. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 54, 39-58.
- Ayhan, N. (2018). *Simgesel yapılarda hegemonya ve ideolojinin inşası*. Cinius Yayınları.
- Barthes, R. (1979). *Göstergebilim ilkeleri*. (B. Vardar ve M. Rifat, Çev.). Kültür Bakanlığı. (Orjinal eserin basım tarihi 1979, 1. Baskı).
- Bayraktar, N. (2013). Tarihe Eş Zamanlı Tanıklık: Ulus ve Kızılay meydanlarının değişim süreci. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 20-35.
- Bayraktar, A.N. (2016). Başkent Ankara’da cumhuriyet sonrası yaşanan büyük değişim: modern yaşam kurgusu ve modern mekânlar. *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 67-80.

- Batuman, B. (2019). *Kentin suretleri*. Dipnot Yayınları.
- Bozdoğan, S. (2008). *Modernizm ve bir ulusun inşası*. Metis Yayınları.
- Bozdoğan, S. (2011). Modern Türkiye’de sanat ve mimari: Cumhuriyet dönemi. R. Kasaba (Ed.), *Türkiye tarihi 1839-2010 modern dünyada Türkiye* (s. 451-508) içinde. Kitap Yayınları.
- Bulut, S. ve Vurmay Güzel, M. (2017). Ortadoğulu kadın gözünden Atatürk döneminde kadın hakları: “Mısır örneği”. *DTCF Dergisi*, 57(1), 1-49.
- Çağlar, N., Uludağ, Z. ve Aksu, A. (2013). Hürriyet Meydanı: bir kentsel mekânın yenilik ve dönüşüm öyküsü. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 21 (1),1-182.
- Çetin, F.G. (2021). Tek parti döneminde başkent Ankara’nın sembolik inşası. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 30(2), 71-95.
- Çınar, A. (2016). Kentler. M. Heper ve S. Sayarı (Ed.), *Dünden bugüne Türkiye tarih, politika, toplum ve kültür* (s. 391-407) içinde. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Deans, P. ve Dobson, H. (2005). Introduction: East Asian postage stamps as socio-political artefacts. *East Asia*, 22 (2), 3-7.
- Diñer, G. (2014). Ulus’tan Samanpazarı’na Anafartalar Caddesi’nin öyküsü. *İdealkent*, 5(11), 36-60.
- Dodd, C.H. (2016). Türkiye Cumhuriyeti. M. Heper ve S.Sayarı (Ed.), *Dünden bugüne Türkiye tarih, politika, toplum ve kültür* (s. 71-86) içinde. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Düzenli, Ş ve Kavuran, T. (2005). Cumhuriyet konulu anma serisi posta pulları katalogu (1933-1993) ve grafik çözümlenmeleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 201-244.
- Düzenli, Ş. ve Kavuran, T. (2004). Görsel iletişim aracı olan pul’un tarihi gelişimi ve grafik ürün olarak önemi, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 28(2), 187-204.
- Eco, U. (2019). *Mimarlık göstergebilimi* (F. Erkman Akerson, Çev.). Daimon Yayınları. (Orjinal eserin basım tarihi 1989, 1. Baskı).
- Erkman A. F. (2019). *Giriş*. V. Atmaca (Ed.) ve F. Erkman Akerson, (Çev.). *Mimarlık göstergebilimi* (s.7-14) içinde. Daimon Yayınları.
- Erkman, F. (1987). *Göstergebilime giriş*. Alan Yayıncılık.
- Evren Pul Evi. (1984). *Pul nedir?, koleksiyon nasıl yapılır?, tanımlar deyimler araç ve gereçler*. Evren Pul Evi Yayını.
- Ertuna, C. (2005). Kızılay’ın modernleşme sahnesinden taşralaşma sahnesine Güvenpark ve Güvenlik Anıtı. *Planlama Dergisi*, 4, 6-15.
- Fırat, F.S. (2018). *Türkiye Cumhuriyeti posta pullarında geleneksel sanatlar teması* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Fiske, J. (1996). *İletişim çalışmalarına giriş*, (S. İrvan, Çev.). Bilim Sanat Yayınları.(Orjinal eserin basım tarihi 1982, 1. Baskı).
- Filateli Sözlüğü. (t.b.). *PTT Pul Müzesi*. <http://www.pttpulmuzesi.org.tr/PageDetail.aspx?PID=15>.
- Günay, V.D. (2012). Görsel göstergebilim ve imgenin anlamlandırılması. V. Doğan Günay ve A. F. Parsa (Ed.), *Görsel göstergebilim imgenin anlamlandırılması* (s.11-54) içinde. Es Yayınları.
- Güneş, A. (2012). *Çağdaş bir çözümlenme yöntemi: Göstergebilim*. *Humanities Sciences*, 7(2), 31-43.
- Güven Bezaz, Y. (2007). *Geçmişten günümüze haberleşme ve PTT tarihi*. T. Haber-İş Sendikası Yayınevi.
- Hasol, D. (2017). *20. Yüzyıl Türkiye mimarlığı*. Yem Yayınları.
- Karaibrahimoğlu, S. (2021a,16-17 Ocak). *Cumhuriyetin modern kent imgesi ve posta pullarındaki temsili; 1923-1950*. 1.Uluslararası Mühendislik ve Mimarlık Kongresi, İstanbul.
- Karaibrahimoğlu, S. (2021b). Türkiye’de modern mimarinin işlevleri, kent mekânı ve ulus-inşası (1923-1950), M.Y. Alptekin (Ed.), *Türkiye’de Ulus-İnşası* (s.355-394) içinde. Nobel Yayıncılık.
- Karpat, G. (2009). *İzmir Kültürpark ve fuar alanının tarihsel gelişim sürecinin araştırılması ve geleceğe yönelik tasarım programının oluşturulması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Karpat, K. (2019). *Osmanlı’dan günümüze kimlik ve ideoloji*. Timaş Yayınları.

- Karpat, K. H. (2008). *Osmanlı modernleşmesi. toplum, kurumsal değişim ve nüfus*. (2.Baskı). (A.Z. Durukan ve K. Durukan, Çev.), İmge Kitabevi Yayınları.
- Kasaba, R. (2011). Giriş. R. Kasaba (Ed.) ve Z. Bilgin (Çev.). *Türkiye tarihi 1839-2010 modern dünyada Türkiye* (s. 25-36) içinde. Kitap Yayınları.
- Kasapoğlu Akyol, P. (2017, 15-16 Haziran). Kültürel miras aktarıcısı posta pullarını ulusal kimlik bağlamında okumak. *Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü III. Uluslararası Dil, Kültür ve Edebiyat Sempozyumu*, Antalya.
- Koenig, G.K. (1964). *Analisi del linguaggio architettonica*. Floransa.
- Koleksiyonlar. (t.b.). *PTT Pul Müzesi*. <http://www.pttpulmuzesi.org.tr/PageDetail.aspx?PID=4>
- Kongar, E. (2010). *21. Yüzyılda Türkiye* (43.Baskı). Remzi Kitabevi.
- Lewis, B. (2017). *Modern Türkiye'nin doğuşu*. (B. B. Turna, Çev.). Arkadaş Yayınları.(Orjinal eserin basım tarihi 2015, 1. Baskı).
- Lıdman, D. ve Landshoff, H. (1975). *1200 Rare and treasury of stamps beautiful stamps in color harryn*. Abrams inc. Publishers.
- Mango, A. (2011). Atatürk. R. Kasaba (Ed.) ve Z. Bilgin (Çev.). *Türkiye tarihi 1839-2010 modern dünyada Türkiye* (s.139-170) içinde. Kitap Yayınları.(Orjinal eserin basım tarihi 2019, 1. Baskı).
- Mardin, Ş. (2009). *Türkiye'de toplum ve siyaset*. İletişim Yayınları.
- Mardin, Ş. (2011). *Türk modernleşmesi* (20. Baskı). İletişim Yayınları.
- Mcqueen, H. (1988). The Australian stamp: image, design and ideology. *Arena*, 84, 78–96.
- Pamuk, Ş. (2016). 19. Yüzyıldan günümüze Osmanlı ekonomi mirası. M. Heper ve S. Sayarı (Ed.), K. Tanrıyar (Çev.), *Dünden bugüne Türkiye tarih, politika, toplum ve kültür* (s. 59-71) içinde. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Parsa, S. ve Parsa, A.F. (2009). *Göstergebilim çözümlenmeleri*. Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Reid, D. M. (1984). The symbolism of postage stamps: a source for the historian. *Journal of Contemporary History*, 19(2), 223-249.
- Rifat, M. (1990). *Dilbilim ve göstergebilimin çağdaş kuramları*. Düzlem Yayınları.
- Semiz, Y. ve Toplu, G. (2019). Cumhuriyet döneminde devlet tarafından kurulan ilk sanayi kuruluşu Kayseri Sümerbank Bez Fabrikası. *SUTAD*, 45, 29-59.
- Tankut, G. (1988). Ankara'nın başkent olma süreci. *ODTÜ MFD*, 8(2), 93-104.
- Tarihçe. (t.b.). İstanbul Lütfi Kırdar. <https://www.icec.org/hakkimizda/tarihce/>.
- Tarlakazan, B.E. (2017). Pul tasarımlarında Osmanlı'dan günümüze kadın figürü. *İdil Dergisi*, 7(46): 711-727.
- Tekeli, İ. (1998). Türkiye'de Cumhuriyet döneminde kentsel gelişme ve kent planlaması. Y. Sey (Ed.), *75 Yılda değişen kent ve mimarlık* (s.1-14) içinde. Türk Tarih Vakfı Yayınları.
- Topçu, A.D. (2005). Kayseri'yi okumak: göstergebilimsel bir yaklaşımla bir şehrin analizi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(18), 11-20.
- Tuna, O. (2011). Dördüncü Türk Kooperatifçilik Kongresi. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 13, 1-4, <https://dergipark.org.tr/en/pub/iuifm/issue/817/8920>.
- Türkiye Cumhuriyeti dönemi. (t.b.). *PTT Pul Müzesi*. <http://www.pttpulmuzesi.org.tr/CategoryDetail.aspx?CID=3>.Türkiye'nin posta tarihi ve posta pulları. (2023, 24 Şubat) In *Wikipedia*. https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27nin_posta_tarihi_ve_posta_pullar%C4%B1.
- Bir Başkentin Oluşumu: Avusturyalı, Alman ve İsveç Mimarların İzleri. (t.b.). *Goethe-Institut*. <https://www.goethe.de/ins/tr/ank/prj/urs/geb/mon/mon/trindex.htm>,
- Uyar, H. (2006). *Yakın dönem Türk politik tarihi Atatürk dönemi iç politikası (1920- 1938)*. Anı Yayıncılık.
- Uz, A. ve Uz, N. (2017). *Şehir ve heykel, şehirde heykel, şehirlerin sembolleri heykeller*. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4(12), 721-730.
- Wood-Donnelly, C. (2017). Messages on arctic policy: effective occupation in postage stamps of the United States, Canada, and Russia. *Geographical Review*. 107 (1), 236–257.

Yazıcı, K. (2010). Sosyal bilgilerde eğitimsel bir araç olarak posta pullarının kullanımı. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(1), 321-346.

Yazıcı, K. (2014). Tarih öğretiminde posta pullarının kullanılabilirliğine bir örnek '100 posta pulu ile Türk tarihinden bir kesit 1863-1950 yılları arası. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(16),176-199.

Yazıcı, K. (2016). Yeni Türk devletlerinin posta pullarında Türk kimliği ve kültürü. *Bilig*, 77, 83-108.

Yılmaz, M. (2019). Erken Cumhuriyet Dönemi'ndeki toplumsal değişimi posta pulları üzerinden okumak. *Milli Folkrol Dergisi*, 31(124), 230-245.

Zürcher, E.J. (2012). *Modernleşen Türkiye'nin tarihi*. Y. Saner (Çev.). İletişim Yayınları. (Orjinal eserin basım tarihi 1993, 1. Baskı).